

Bulletin
Národní protidrogové centrály

Vydavatel :
Národní protidrogová centrála ÚOOZ S KP P ČR

Vedoucí redakční rady:
npor. Miloš Vaněček

Adresa :
Policie ČR, PS 41/V5, 156 08 Praha 5,

Vydává :
oddělení vydavatelství obchodního odboru Tiskárny
MV, Hybernská ul.č.2, 112 19 Praha 1,
tel: 24212671 fax :24217313

Tiskne:
Tiskárna MV, p.o.Bartůňkova 4,
149 01 Praha 4
tel.7957011 fax 7952603
Vychází 4x ročně, cena 63,- Kč
Roční předplatné 252,-Kč
Objednávky přijímá a vyřizuje
Obchodní odbor Tiskárny MV,
Hybernská 2, 112 19 Praha 1

**Distribuci a předplatné
pro Slovenskou republiku
zabezpečuje :**
Magnet-Přes Slovakia s.r.o.
P.O.Box 169, 830 00 BRATISLAVA
tel./fax: předplatné
07/525 45 59; 07/444 545 59
tel./fax: administrativa
07/525 4628; 07/444546 28

sídlo firmy :
Teslova 12, 821 02 Bratislava

Za věcnou správnost příspěvků ručí autoři

Přetisk povolen
pouze se souhlasem redakční rady

Podávání novinových zásilek
povolila Česká pošta s.p.,
Odštěpný závod Praha,
čj.6119/96 ze dne 15.10.1996

Určeno pro služební potřebu
policie ČR, obecní policie, SZ,
soudů a vybraných institucí
Povoleno MK ČR - 7834
ISSN 1211 - 8834

Foto na titulní stránce z knihy Dějiny policie a
četnictva II. díl

Obsah:

- 1) **Národní protidrogová centrála v roce 2001
Sdružení rodiče proti drogám**
JUDr. Jiří Komorous, Mgr. Eva Šimsová
strana
- 2) **Pátrání po hledané osobě**
strana
- 3) **Problematika držby omamných a
psychotropních látek pro vlastní potřebu, a
případné částečné legalizace OPL.**
Jaroslav Šejvl
strana
- 4) **Pravidelné jednání stálé pracovní skupiny o
pašování a obchodu s OPL „DROGY“,
konané ve dnech 14.-15.11. 2000**
zdroj Národní protidrogová centrála
strana
- 5) **Noc oranžových čepic**
PhDr. Miroslav Nožina
strana
- 6) **O tabáku**
Jana Arcimovičová
strana
- 7) **Historie kriminální služby /1918-1945/**
PhDr. Marcela Machutová
strana
- 8) **Vývoj psychiatrie v dějinách**
Miloš Vaněček
strana
- 9) **Knihovnička**
Miloš Vaněček
strana

NÁRODNÍ PROTIDROGOVÁ CENTRÁLA V ROCE 2001- rozhovor s JUDr. Jiřím KOMOROUSEM.

Rok 2001 sebou přináší řadu změn, které se přímo dotýkají i Národní protidrogové centrály Policie České republiky. Jaký vliv budou mít na její činnost jsem se zeptal přímo ředitele pplk. JUDr. Jiřího Komorouse.

otázka: Pane řediteli, Národní protidrogová centrála oslaví v roce 2001 10. výročí svého založení. Jak Vy sám hodnotíte uplynulé desetileté období z pohledu Národní protidrogové centrály ?

odpověď: Pokud se týká hodnocení desetiletí z pohledu NPDC, tak je to tak obsáhlý materiál, který by měl pokrýt všechny dimenze, že se na tuto otázku asi nedá touto formou vůbec odpovědět.

Nicméně bych se alespoň pokusil velmi stručně, pokud se týká NPDC a celé policie.

Domnívám se, že policie ČR včetně naší NPDC se podařil, za uplynulých 10 let neuvěřitelný kvalitativní skok v oblasti potírání drogové kriminality. Když si vezmu celé protidrogové spektrum, tak si myslím, že česká policie odvedla za uplynulé období skutečně hektickou práci a snad jako jedna z mála oblastí postupuje spolehlivě stále kupředu. Porovnáme-li jen čísla ukončených případů po linii drog základními útvary policie ČR v roce 1990 a dnes, jsou to čísla lišící se o stovky procent. Růst profesionality, budování sítě specialistů pro tuto oblast ve struktuře úřadů vyšetřování, speciálně ošetřené kompetence a systém práce v problematice Závazným pokynem PP ČR, špičkově vybavená expertní pracoviště OKTE a KÚ. Prostě, přestože zdaleka nemůžeme být spokojeni, myslím si, že společně můžeme být hrdí, na to, co jsme všichni za uplynulá léta v tak krátké době dokázali.

ot.: Jak se změnila za toto období drogová scéna v České republice a jak ji ovlivňuje organizovaný zločin?

od.: Drogová scéna se zcela změnila. Je zcela v područí jak národního, tak mezinárodního narkobyznysu a se zcela jasnými prvky organizovaného zločinu a v převážné většině plně internacionalizovaná. Vedle zločinných aktivit drogových kartelů a organizací drogovou scénu podle mého mínění stále ovlivňuje velmi slabá úroveň protidrogové výchovy a spíše protidrogová propaganda některých představitelů médií, politiky a zdravotního spektra, která spíše podporuje poptávku.

Protože, dokud budou v médiích zaznívat proklamace, že fetování je normální, a že jsme vlastně na tom dobře, tak bude policie řešit v podstatě neřešitelnou situaci. Prioritu vidím ve společném úsilí zlomit trend v oblasti poptávky a to směrem ke stagnaci.

ot.: Národní protidrogová centrála vstupuje do nového milénia jako specializovaný, samostatný policejní útvar. Co to znamená pro její další činnost a pro Vás osobně?

od.: Obrovskou práci navíc a zdůraznění zodpovědnosti nejen za oblast represe, ale i v důraznější participaci v oblastech prevence, koordinace, metodiky výcviku a další.

ot.: Zastáváte názor, že pro řešení drogového problému je nutná vyvážená prevence a represe? Jak se toto Vaše stanovisko odráží v činnosti Národní protidrogové centrály?

od.: Rozhodně. Prevenci vidím dokonce jako mnohem kardinálnější problém a myslím si, že i fakt, že v naší struktuře existuje " nerepresivní " pracoviště, transparentně vyjadřuje naši filosofii a podporu vyvážené strategie v protidrogové oblasti.

ot.: Vláda schválila NÁRODNÍ STRATEGII PROTIDROGOVÉ POLITIKY NA OBDOBÍ 2001-2004. Jaké jsou hlavní směry či úkoly uvedené strategie, jak se na jejich plnění bude v nových podmínkách podílet Policie ČR a Národní protidrogová centrála ?

od.: Úkoly zůstávají v podstatě stejné tzn. zejména pracovat a pokračovat v budování efektivní mezinárodní spolupráce, neustále zlepšovat a zefektivňovat úroveň a kvalitu klasické operativní práce speciálních odborných pracovišť policie ČR a jako novinka je to budování National Focal Pointu ve smyslu závěrů a doporučení UNDCP v rámci Phare programu EU.

ot.: V Praze proběhla Konference s mezinárodní účastí o protidrogové prevenci v duchu mezinárodních úmluv boje proti zneužívání nealkoholových drog pořádaná Občanským zájmovým sdružením RODIČE PROTI DROGÁM. Co podle Vás tato konference přinesla pro oblast prevence proti drogám a odrazí se závěry konference v činnosti Národní protidrogové centrály?

od.: Tato konference především transparentně vyjádřila názor, že v ČR jsou desítky a desítky odborníků z oblastí zdravotnictví, školství, nevládních organizací, policie, státních zastupitelství a občanů, kteří prostě nesouhlasí s tím, že fetování je normální, kteří mohou a chtějí proti drogám něco dělat a kteří chápou, že podstata problému stojí v oblasti prevence a předcházení a ne až v ničení důsledků. Co vidím jako absolutně nejpodstatnější úspěch, že se poprvé v ČR na takové to úrovni sešlo tak neuvěřitelně široké spektrum odborníků, kteří proti drogám skutečně stojí a kteří chtějí drogový problém v ČR snižovat a kteří si někdy po hříchu připadají velmi osamoceně jako Don Quichotové.

Závěry konference NPDC podporuje a bude se snažit na všech úrovních v následujícím období je podporovat.

Děkuji za rozhovor. Pani ředitelko, v rozhovoru s JUDr. Komorousem padla zmínka o KONFERENCI S MEZINÁRODNÍ ÚČASTÍ O PROTIDROGOVÉ PREVENCI V DUCHU MEZINÁRODNÍCH ÚMLUV BOJE PROTI ZNEUŽÍVÁNÍ NEALKOHOLOVÝCH DROG, pořádaném sdružením RODIČE PROTI DROGÁM. Odpovídá předsedkyně sdružení mgr. Eva Šimsová.

Vznik občanského zájmového sdružení Rodiče proti drogám před čtyřmi roky byl reakcí na tzv. liberální klima ve společnosti, které přineslo raketový nárůst drogově závislých. Za mohutné podpory sdělovacích prostředků, bohužel i veřejnoprávních, si liberální lobby troufalo i na prosazování legalizace marihuany. Strach o děti donutil rodiče jednat a bojovat za jejich zdraví a životy. Sdružení vede tento boj ve dvou liniích. Především žádá stát, aby za protidrogovou prevenci nepovažoval, jako doposud, léčbu a resocializaci drogově závislých, ale předcházení drogové závislosti, což je v praxi účinné pouze realizací sofistikovaného vzdělávacího a výchovného programu přímo na školách a školských zařízeních. Tento program je dávno vypracován psychologem Jiřím Němcem a jeho realizace by neměla přinést mimořádné výdaje.

Škola se musí stát druhou rodinou pro děti a umožnit jim v chráněném prostředí trávit volný čas. Aktivně strávený volný čas je silnou obranou dětí před nástrahami drogových dealerů. Součástí této prevence je samozřejmě budování hřišť a sportovišť pro děti a mládež, včetně financování sportovních trenérů. Šťastná rodina, ve které dítě žije je samozřejmě nejvýznamnější protidrogovou ochranou, ale to nemůže dítěti zajistit nikdo na světě. Co však stát může a dokonce musí, protože se k tomu v celé řadě mezinárodních dohod zavázal, je bojovat účinněji s narkomafií, s výrobcí, distributory a dealery drog. Dokonce může, aniž by ho to stálo korunu výdajů, protidrogový postoj prezentovat ústy svých politiků a v neposlední řadě nezaměstnávat ty, kteří považují konzumaci drog za součást svého životního stylu.

Všechny nealkoholové drogy včetně marihuany ovlivňují nebezpečně životní funkce organismu a především deformují psychiku člověka. Rozhodování pod vlivem drogy přináší společnosti zmar a zkázu. Úspěchem je, že ministr vnitra české vlády Stanislav Gross, uznal věcné argumenty sdružení a jako první státní politik rozhodl, že napříště policisté budou povinně procházet toxikologickým vyšetřením.

Rodiče proti drogám začali přesvědčovat veřejnost o tom, že k drogové problematice nemůže zůstat lhostejná a zároveň oslovili děti a mládež ve věku 12 a 18 let z celé ČR, aby se k této problematice rovněž vyjádřily. Rodiče se od nich dozvěděli, (a za ty čtyři roky prošlo

protidrogovými akcemi na 80 000 dětí), že se drog strašně bojí, že jsou snadno dostupné, a že ochranu před nimi očekávají od dospělých.

Proto také sdružení, vedle pořádaných Dnů proti drogám, přistoupilo ke svolání konference, na které si účastníci vyměnili své zkušenosti z předcházení drogové závislosti u dětí a mládeže. Tedy co dělat proto, aby si děti a mládež nikdy nabízenou drogu nezvaly na jedné straně a na druhé, aby se k nim tak snadno nedostávala. Rodiče proti drogám ve svých aktivitách spolupracují s mnoha odborníky a organizacemi. Patří mezi ně Výstaviště Praha jako spoluorganizátor Dnů proti drogám a také významný sponzor protidrogových akcí Group 4 Securitas, a.s.

Nepatří však mezi ně Mezirezortní protidrogová komise, která jako poradní orgán vlády přes všechny prokazatelné neúspěchy dosavadní protidrogové politiky, prosazuje v protidrogové strategii a jejím financování péči o drogově závislé a jejich resocializaci. To vše v gesci neziskových organizací, které na svou mnohdy záslužnou činnost nemohou v žádném případě získat dostatek finančních prostředků. Tak závažný problém raketového nárůstu drogově závislých především mladých lidí přece musí v každé civilizované společnosti řešit stát a jeho příslušná ministerstva. Na druhé straně je nezpochybnitelný argument sdružení, že stát musí své občany chránit a tudíž investovat do předcházení drogové závislosti. Péče o závislé je už pouze prohraný boj.

Sdružení Rodiče proti drogám nahlas říká, a potvrdila to listopadová konference, že společnost musí investovat do zdravé populace přímo na školách a školských zařízeních, zamezit tak drogové epidemii a systémově řešit problémy drogově závislých.

Listopadové konference se zúčastnilo na 170 pedagogů, rodičů a odborníků z České republiky i ze zahraničí. Zajímavé a oslovující bylo vystoupení amerického odborníka Úřadu pro narkotika pro Evropu (DEA) Fredericka Geigera, který zdůraznil důležitost prevence proti drogám. Účastníci konference zhodnotili uplynulé 10 leté období konzumace drog dětmi a mládeží a zaujali postoj k nekompromisnímu boji proti jakýmkoliv drogám.

Bohužel dosavadní výsledky tzv. prevence potvrzují nárůst dětí i mládeže při požívání drog. Je nutné, aby se do budoucna tímto problémem zabývala vláda, naši poslanci i senátoři. Dosavadní finanční prostředky vydávané v milionových částkách na udržování závislých mladých lidí, je nutné přerozdělit přímo na školy. Je třeba vybudovat nová hřiště a na školách i další možnosti smysluplného využití volného času dětí i mládeže. Jedině tak se naše děti i mládež mohou vyhnout drogám.

V zásadě nesouhlasíme s postojem poslanců Petry Buzkové a Ivana Langera, kteří chtějí, aby hřiště i ostatní zázemí na školách financovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Zrovna tak bychom mohli požadovat, aby nemocné, závislé narkomany, a jejich léčení financovalo ministerstvo zdravotnictví.

I vám děkuji za odpověď. Ptal se Miloš Vaněček.

PÁTRÁNÍ PO HLEDANÉ OSOBĚ

Pracovníky 3. oddělení Národní protidrogové centrály bylo vedeno šetření proti skupině pachatelů, kteří na území hl.m. Prahy prodávali drogu HEROIN a to ve větším rozsahu. V rámci tohoto šetření se podařilo zadokumentovat, že tyto osoby v průběhu roku 2000 prodali drogy za cca 200.000,-Kč. Doposud byl prokázán prodej cca 2 kg heroinu za cca 2.000.000,-Kč.

V souvislosti s tímto případem pracovníci Národní protidrogové centrály a vyšetřovatel OÚV v Praze 9, pátrají po osobě arabského původu :

BEN BOUBEKER Houssine Ben Alouani, nar. 7.5. 1971 v Tunisu, trvale bytem v České republice ve Světlé nad Sázavou, Sázavská ulice č. 921, ženatý, občan Tunisu, v ČR dosud netrestán

- používá přezdívku „JACKSON“
- nezdržuje se v místě trvalého pobytu
- jmenovaný je v současné době stíhán OÚV v Praze 9 pro trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187/1,2 a,b tr. zákona
- po jmenovaném je vyhlášeno celostátní pátrání na území ČR

V případě poznatků k prodeji drog, další trestné činnosti či pobytu hledaného BEN BOUBEKERA volejte okamžitě dozorčího důstojníka Národní protidrogové centrály 02/61436510, 02/61436598, MOBIL 0603/190631, případně faxujte 02/61436519.

SYNTETICKÉ DROGY

připravil Miloš Vaněček

Vše ukazuje na to, že syntetické drogy se stávají stále větším problémem. Proto se jim budeme věnovat, a to spíše z praktického pohledu, i na stránkách Bulletinu.

I. POZNÁMKY K ILEGÁLNÍ LABORATOŘI

RIZIKA

Při likvidaci ilegální drogové laboratoře existují značná rizika. Tato rizika vycházejí z nebezpečí ohně, výbuchu, zdraví škodlivých, jedovatých výparů a z kožního kontaktu s chemikáliemi. V důsledku zvláštní situace ilegálních laboratoří je nutno vycházet z toho, že se ne vždy dodržují bezpečnostní opatření. Tím se může nebezpečí ještě dále zvýšit.

V ilegálních laboratořích mohou jejich provozovatelé nastražit výbušninové pasti. Existují kupř. popisy „minibomb“, které se podobaly drogám zabaleným do fólie. Typická rizika plynou z používání snadno vznětlivých, výbušných, jedovatých a žravých látek a z výskytu vysokých teplot, podtlaku či přetlaku. V laboratořích se téměř vždy vyskytují kyseliny jako kyselina solná, kyselina sírová, kyselina dusičná a kyselina octová. Jedná se o žraviny, proto je nutno se vyhýbat jakémukoliv jejich kontaktu s kůží a sliznicí. Silné zásady (louhy), jako hydroxid sodný nebo hydroxid draselný (sodný, draselný louh), tvoří další nebezpečnou skupinu látek, jejichž používání je velmi rozšířené. Jedná se rovněž o žraviny, se kterými je nutno zacházet s velkou opatrností. Při zacházení s louhy je zvláště třeba chránit oči, jelikož jejich stříknutí do očí zanechává téměř vždy trvalé škody.

Některé látky reagují prudce s vodou nebo s jinými tekutinami. Do této skupiny patří kupř. chlorid hlinito-lithný, kovový sodík, kovové lithium. Reakce je nejen nesmírně prudká, ale vzniká také vodík, který se může vznítit a tím způsobit požár nebo explozi. Jiné látky, např. Raneyův nikl, mohou na vzduchu tvořit hořlavé nebo výbušné směsi. K prudkým reakcím dochází také mezi Grignardovými sloučeninami a vodou nebo jinými chemikáliemi. Kyanidy mohou v přítomnosti kyselin nebo vody snadno vytvářet plynou kyselinu kyanovodíkovou, která může být smrtelná již při vdechnutí malého množství. Ve většině laboratoří lze nalézt snadno vznětlivé kapaliny, např. éter, aceton, toluen, petrolejový éter a různé alkoholy. Kromě toho se tu často vyskytují benzen, chloroform a další chlorované uhlovodíky, které jsou rakovinotvorné.

Na tomto místě jsou uvedeny pouze příklady rizik plynoucích z chemikálií. Údajové listy, které obsahují informace o charakteristických vlastnostech jednotlivých látek, poskytují též informace o nebezpečnosti dotyčné látky. V tomto ohledu je třeba věnovat zvláštní pozornost rubrikám „označení nebezpečí“ a „další údaje“.

Další informace o nebezpečnosti látky se nachází na originální nádržce ve formě symbolu a označení nebezpečnosti.

Při práci s vysokými teplotami může dotykem s horkými částmi aparatury nebo kontaktem s horkou kapalinou docházet ke spáleninám nebo opařeninám.

Podtlak nebo přetlak může vyvolat imploze či exploze, které mohou přivodit řezná zranění, spáleniny, poleptání kůže a otravy.

Když dojde k rozliti nebo úniku chemikálií, je možno je přikrýt nebo zcela pojmout absorbčními prostředky. Pro jednotlivé látky jsou v obchodě k dostání různé speciální absorbční prostředky.

BEZPEČNOSTNÍ OPATŘENÍ

Při práci v laboratoři a ve skladovacích prostorách je třeba mít na sobě ochranné oblečení (plášť, overall, případně bezpečnostní obuv), ochranné rukavice, ochranné brýle a, pokud se vyskytují jedovaté, žíravé nebo jinak zdraví škodlivé výpary, také ochrannou masku.

Je nutno dbát na to, aby byly v dostatečném množství k dispozici hasící prostředky (hasící přístroje, příkrývka, písek) a materiál první pomoci.

Dojde-li ke zranění nebo k otravě, je nutno vyhledat lékaře, a to i v případě, že se postižená osoba cítí dobře. Z hlediska lékařské pomoci je důležité mít přesné údaje o chemikáliích, se kterými se postižená osoba dostala do kontaktu.

Po vstupu do ilegální laboratoře by první věcí mělo být postarat se o dobré vyvětrání.

Je nutno se vyhnout výskytu otevřeného plamene nebo vzniku jisker. To znamená, že se nesmí pokud možno použít vypínačů světla a jiných spínačů a elektrické zástrčky se nesmí vytahovat ze zásuvek. V některých případech je možno si pomoci tím, že se před použitím vypínačů vypnou hlavní pojistky.

Láhve s plynem představují v důsledku svého přetlaku velké nebezpečí. Pokud nejsou připojeny k nějaké aparatuře, měly by se s našroubovaným ochranným víkem odnést do bezpečné vzdálenosti.

Rovněž velké nádrže se snadno vznětlivými tekutinami by se měly z laboratoře odstranit, aby tam množství hořlavého materiálu bylo co nejmenší.

Při každém zásahu v ilegálních laboratořích může přes tu největší opatrnost a dodržování všech bezpečnostních opatření docházet k nepředvídaným situacím. Aby se riziko udržovalo na minimu, měl by vždy být přítomen zkušený chemik.

PŘERUŠENÍ SYNTÉZY

Pokusná aparatura může mít velmi rozdílné vzezření. Pro výrobu některých látek je zapotřebí kupříkladu jen několik málo nádržek a přístrojů, pro jiné látky je zapotřebí rozsáhlých, komplikovaně vybudovaných syntézových zařízení, která pracují za použití přetlaku nebo podtlaku, tepelných zdrojů, chlazení atd. Také rozsah výroby může být velmi rozdílný.

Při přerušení syntézy vypnutím aparatury je nutno dbát na to, aby změnou tlakových a teplotních poměrů nevznikly nebezpečné situace. Zkušený chemik může snadněji získat přehled o souvislostech sestavení aparatury, proto by měl tyto práce vykonat on. V normálním případě nedojde při dodržování následujícího postupu k žádnému ohrožení v důsledku překvapivých účinků:

- přerušení přívodu činidel účastných na reakci
- přerušení přívodu plynu uzavřením hlavního ventilu na plynové láhvi
- pomalé vyvětrání vakuového systému, poté vypnutí vakuového čerpadla
- vypnutí tepelného zdroje
- uzavření přívodu chladicí vody a odstranění chlazení reakční nádoby po zastavení reakce (zkontrolovat zda se reakce neobnoví).

Aparaturu je možno rozebrat teprve tehdy, když je celý systém pod normálním tlakem a pokojovou teplotou a když už nedochází k žádné reakci.

ODBĚR VZORKŮ

Odběrem vzorku rozumíme odběr částečného množství (vzorku) z určeného celkového množství látky. Vzorek má odpovídat průměru celkového množství látky. Homogennost materiálu je tudíž velmi důležitá. V případě pochybností je nutno celkové množství před odběrem vzorku důkladně promíchat protřepáním, promícháním, rozemletím atp.

Chyby, ke kterým dojde při odběru vzorku, již není možno zkorigovat. Je proto třeba pracovat se zvláštní pečlivostí.

Pro odběr se používá vhodného náradí. K odběru vzorku u tekutin se používá pipet s pipetovacími pomůckami. Tekutiny se nikdy nesmí nasávat ústy! Vzorek pevných látek se odebírá lžicemi, lopatkami, špachtlemi nebo podobným náradím.

Je nutno dbát na to, aby při odběru vzorku nedošlo k jeho znečištění.

Při výběru vzorkových nádob je důležité, aby tyto nádoby byly vhodné pro vzorkový materiál. Vzorky musí ve svém obalu i při delším skladování být co nejvíce chráněny před kontaminací, ztrátami a jinými změnami. Některé látky mohou být absorbovány stěnami nádoby z určitého materiálu, čímž se mění složení vzorku. Jiné chemikálie se mohou odpařovat, vypařovat nebo difundovat stěnami nádoby.

VZHLED ILEGÁLNĚ SYNTETICKY VYROBENÝCH OMAMNÝCH LÁTEK

Vzhled a obsahové látky drog vyrobených v ilegálních laboratořích se mohou značně lišit. To může být způsobeno používáním různých syntéz nebo nedostatečnou pečlivostí při čištění či skladování produktů.

Omamné látky jsou v pevném, řidčeji v tekutém stavu a mohou mít značně rozdílné zabarvení. Při čistém zpracování jsou soli drog většinou bílé a krystalické. Případně může být přidáno barvivo.

Při likvidaci ilegální laboratoře se nesetkáme vždy se syntetizovaným omamným prostředkem ve formě konečného produktu, nýbrž tento může ještě být obsažen v roztocích.

PŘEPRAVA, SKLADOVÁNÍ A ZNEŠKODNĚNÍ CHEMIKálií

Pro manipulaci s chemikáliemi, jejich skladování a přepravu je zapotřebí bezpečného obalu. Materiál nádržky, ve které má chemikálie být uchovávána, musí být proti této látce rezistentní. Některé chemikálie lze nejlépe přechovávat ve skleněných láhvích, jiné v nádržkách z umělé hmoty.

Nádoby musí být opatřeny vhodným uzávěrem, aby tekutina nemohla vytékat a aby nemohly unikat výpary. Musí být jasně označeny a případně být opatřeny symboly a označeními nebezpečnosti, pokyny a radami ohledně rizik a bezpečnostních opatření.

Všeobecně by chemikálie měly být uchovávány v suchém a chladném prostředí, pokud možno v předpisově zřízených skladištích. To platí především pro chemikálie zadržené a uchovávané policií. Kromě toho je důležité, aby prostory skladiště byly dobře větrané. Látky citlivé na teplo - na originálních láhvích jsou v tomto směru pokyny - musí být skladovány v lednici. Kyseliny a louhy spolu navzájem prudce reagují, proto musí být uchovávány odděleně.

Nádoby, které obsahují nebezpečné látky, se přepravují ve speciálních přepravních nádržkách (kbelících, koších).

Plyny se prodávají ve speciálních tlakových láhvích. Tyto plynové láhve by vždy měly být skladovány v kolmé poloze a měly by být zajištěny proti převržení (kupř. řetězem). Po spotřebování nebo během transportu je nutno našroubovat ochranná víka. Velké láhve lze

transportovat pouze na speciálních vozících. Pro skladování je třeba zvolit prostory, které jsou suché, dobře větrané, zajištěné proti ohni a chráněné proti vlivu tepla.

Po skončení trestního řízení a po dohodě se státním zastupitelstvím mohou chemikálie být většinou zničeny. Většina těchto látek představuje speciální odpad. Za účelem jeho likvidace by se včas měla kontaktovat kompetentní firma, aby se vyjasnily otázky ohledně vyzvednutí, balení a popisování chemikálií.

PROBLEMATIKA DRŽBY OMAMNÝCH A PSYCHOTROPNÍCH LÁTEK PRO VLASTNÍ POTŘEBU, A PŘÍPADNÉ ČÁSTEČNÉ LEGALIZACE OPL

Jaroslav ŠEJVL, Úřad vyšetřování hl.m. Prahy

V posledních měsících jsme stále častěji svědky toho, že zejména mediální prostředky šíří jasné dezinformace a v některých případech dokonce úmyslné lži, které se týkají omamných a psychotropních látek (dále jen OPL), jejich užívání, následků (nejen zdravotních, ale i společenských a sociálních) a snaží se nabízet možnosti tzv. „jednoduchých“ řešení. Tyto informace si lze přečíst v některých denících a časopisech.

Stále více je slyšet hlasy, které požadují následující úpravy, a to i s ohledem na novelizace zákonů, popření dosud logických a zejména vědecky podložených metod a postupů týkajících se OPL a kompletního přehodnocení dosud funkčních norem chování a jednání, které se týkají drogové problematiky. Jedná se zejména o požadované 3 základní změny současného stavu.

- ❑ Rozdělení OPL na měkké a tvrdé a to bez ohledu na zcela jasná a konkrétní rizika, která by tímto dělením musela zákonitě vzniknout.
- ❑ Snaha po provedeném dělení o částečnou, či úplnou legalizaci tzv. měkkých drog a jejich produktů.
- ❑ Novelizace zák. č. 140 / 1961 Sb., ve znění novel a doplňků a novelizace zák. č. 200 / 1990 Sb., ve znění novel a doplňků, zejména s ohledem na vypuštění skutkových podstat, které "kriminalizují" držení OPL pro vlastní potřebu.

Nyní bych se chtěl zabývat jednotlivými body a uvést reálné skutečnosti, proč ani jeden z požadavků v současné době podle mého názoru nepřípadá v úvahu :

Rozdělení OPL na měkké a tvrdé.

Tento požadavek dělení OPL není ničím novým a dá se říci, že se pravidelně opakuje. Jak je dále v článku uvedeno, není pravda, že vstupem naší země do struktur EU by toto dělení muselo zákonitě vzniknout a současně ani není pravda, že nejsme vázáni požadavkem kriminalizace držení OPL pro vlastní potřebu. Některé země, které jsou právoplatnými a dlouholetými členy EU nemají tento druh dělení OPL a tato neexistence legislativní normy není problémem (blíže viz. tab. č. 2). Tento druh dělení by podle mého názoru v našich legislativních podmínkách připadal teoreticky v úvahu na základě následujících legislativních změn, kdy nechávám na subjektivním zvážení každého čtenáře, zda by tyto změny byly pozitivní, či nikoli :

- 1) Novelizace zák. č. 140 / 1961 Sb., ve znění novel a doplňků a zák. č. 200 / 1990 Sb., ve znění novel a doplňků, zejména s ohledem na sankce (ukládání trestů). Přístup k rozdílnému ukládání těchto opatření (trestů) by byl nutný, a to zejména s ohledem na látku, která by byla u konkrétní osoby nalezena, a již by se buď přípravné nebo správní řízení týkalo. Současně by látky, které by byly tímto privilegiem postiženy, musely být uvedeny pod společným ustanovením ve zvláštní části trestního zákona (patrně rozšíření (zúžení), resp. novelizace ust. § 195 tr. zák.). Pokud by tomu tak nebylo, mohl by vzniknout legislativní problém, jaký vznikl u zák. č. 140 / 1961 Sb., ve znění novel, v ust. § 187a tr. zák., při

novelizaci zák. č. 112/1998 Sb., ve stanovení množství většího než malém. Současně by bylo nutností přiměřeně upravit i zák. č. 200 / 1990 Sb.

- 2) Jako případný následek rozdělení OPL na měkké a tvrdé by byly dále požadavky na následnou legalizaci, a to zejména kannabisových produktů. Legalizací kannabisových produktů by vznikla nutnost další úpravy příslušných ust. tr. zákona, ve kterých je zneužívání návykových látek postiženo. Následně lze předpokládat variantu, že po dosažení úspěchu týkajícího se legalizace kannabinoidů, by patrně vznikaly další požadavky vedoucí k stále benevolentnějšímu přístupu k OPL a dalším případným legalizacím, či absolutním tolerancím.
- 3) Případnou legalizací by vznikl problém užívání legalizované OPL s ohledem na zdravotní následky, zejména ovlivnění psychologického profilu užívající osoby. Současná právní úprava zakazuje např. řidičům jízdu pod vlivem alkoholu, postihuje vojáky při výkonu zaměstnání (služby) za zneužívání OPL apod. Není vůbec jasné, jak by byl pomocí zákona ošetřen případ řidiče, nebo osoby, která vykonává určitý druh obecně nebezpečné práce nebo práce, u které je třeba zvýšené pozornosti a jež nesmí být ovlivněna žádnými návykovými látkami, po užití takovéto látky. Jakým způsobem by se podezření z ovlivnění zjišťovala, jaké by byly povinnosti osob při podezření z tohoto ovlivnění, jaké by byly případné sankce za porušení. Domnívám se, že přijetím legalizace kannabisových produktů současně s povinností osoby při výkonu zaměstnání nebo řidiče podrobit se odběru krve a moče na průkaznost této látky by bylo těmito zastánci legalizace opětovně chápáno jako nepřípustné zasahování do ústavou zaručených práv a zejména pak jako porušování Listiny základních práv a svobod. Následně by orgány činné v trestním řízení byly opětovně napadány za nepřiměřenou represi a již uvedené porušování práv občanů a neoprávněné vměšování se do soukromých záležitostí lidí – neboť jak je uváděno v důvodech legalizace, každý má „nezadatelné právo“ kouřit marihuanu. V podstatě nelze v současné době navrhnout zákonnou koncepci vedoucí k ochraně osob a společnosti, před nepříznivými vlivy uživatelů OPL při výkonu zaměstnání, při trávení volného času, zálibách a ostatních činnostech. Kdo a jakým způsobem by diagnostikoval případné poruchy vnímání či duševní obtíže, které mohou přetrvávat i poté, co odezněla intoxikace, popř. toxické psychózy, flashbacky nebo deprese. Dále není jasné, kdo by posuzoval způsoblost k držení řidičského či zbrojního průkazu a v případě nezpůsoblosti tyto odebíral a na jakém podkladě by k tomu docházelo. Kdo by vyslovoval zákaz výkonu určitého druhu zaměstnání, na jakém podkladě a za účinnosti jakých právních norem? Jak časté by byly preventivní prohlídky u lékaře, jaké věkové skupiny nebo obecně jaké skupiny osob by se týkaly (provádět toxikologické rozboru u všech držitelů ŘP je zcestné).
- 4) Dalším problémem, který by nás patrně při legalizaci kannabisových produktů neminul jsou legislativní normy, které jsou požadované EU a dále mezinárodní smlouvy a pakty, jíž je Česká republika signatářem. Podle čl. 36 odst. 1 Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961 se smluvní strany Úmluvy zavazují učinit opatření nutná k tomu, aby za trestný čin byla rovněž považována držba drogy, tj. jakékoli nelegální držení drogy bez ohledu na motiv a na to, komu jsou drogy určeny. Obdobné ust. je v čl. 22 odst. 1 Úmluvy o psychotropních látkách z roku 1971. V čl. 3 odst. 2 Úmluvy proti nedovolenému obchodu s omamnými a

psychotropními látkami z roku 1988 jsou vyzývány účastnické státy, aby uznaly přechovávání, získávání nebo pěstování jakýchkoli drog pro vlastní potřebu za trestné činy (criminal offence).

Úmluva z roku 1988 podává následně určitou inspiraci jak mohou signatářské státy (tedy i Česká republika) reagovat na držení drogy uživatelem :

- vedle stíhání bude pachatel současně podroben léčbě, výchově, postpenitenciární péči, rehabilitaci nebo resocializaci,
- jako alternativu stíhání či potrestání přijmout výchovu, rehabilitaci nebo resocializaci a je – li pachatel poživatelé drogy léčbu a postpenitenciární péči,
- místo stíhání nebo potrestání za trestný čin (viz. čl. 3 odst. 2 shora) přijmout léčbu, výchovu, postpenitenciární péči, rehabilitaci nebo resocializaci pachatele.

Česká republika výše uvedené Úmluvy Organizace Spojených národů ratifikovala, je jimi vázána a jsou součástí jejího právní řádu. (Úmluva z roku 1961 podepsána téhož roku, ratifikována 1963; Úmluva z roku 1971 u nás nabyla účinnosti roku 1989; Úmluva z roku 1988 ratifikována roku 1991). Z tohoto důvodu byla zák. č. 112 / 1998 Sb., provedena novelizace zák. č. 140 / 1961 Sb., ve znění novel a doplňků a byla provedena kriminalizace držení OPL pro vlastní potřebu v jednotě s ratifikovanými Úmluvami.

- 5) Legalizované OPL by se o mnoho snadnější cestou, než v dnešní době, dostaly ke skupině osob, pro které jsou tím největším lákadlem – k osobám mladším 18 – ti let. Právě tato skupina mladistvých a v některých případech i nezletilých je tou nejrizikovější. I zastánci legalizace kannabisových produktů uvádějí, že dětem „tráva“ do rukou nepatří a její legalizací by vznikla možnost snadnějšího přístupu. Stačí srovnat kolik osob mladších 18 let má dnes přístup k alkoholu, pornografii a dalším. Současně je třeba uvést, že zatímco marihuana dříve obsahovala 5 - 10 % tetrahydrocannabinolu a ostatních účinných látek, v dnešní době není problém sehnat marihuanu, jejíž hodnoty mnohonásobně překračují dřívější meze. A zde platí jednoduchá rovnice, čím mladší osoba začne zneužívat silnější návykovou látku, tím dříve u ní vzniká závislost a tato závislost je také silnější.
- 6) Jak ukazuje Holandský model po svých 25 – ti letech, */tolerance určitého množství kannabisových produktů (30 g na 3 měsíce) pro vlastní potřebu a následné zavedení „Coffe shops“, kde se prodávaly nejen produkty rostliny Cannabis sativa, ale i různé druhy odrůd, zejména podle obsahu THC, poskytovaly rady jak nejlépe konopí pěstovat, ať již od klasických zemědělských metod až po skleníkové efekty a naprosto uměle vytvořené podmínky/, není tento přístup efektivní při řešení drogového problému jako celku.*
- 7) Současně se v hodnotící zprávě uvádí, že i přes tuto toleranci, nijak znatelně nebyl poškozen nelegální trh s OPL a jediným pozitivem snad byl pokles obchodu s marihuanou. Současně však bylo zjištěno, že ostatní nelegální OPL (po dělení „tvrdé“ drogy) byly k sehnání v již zmiňovaných coffe shopech a jedinou výhodou bylo, že toxikomané nemuseli zmateně běhat po ulicích, ale sehnali si svoji denní dávku (např. heroinu) pěkně v klidu. Takže nelegální trh běžel dál, organizovaný zločin a skupiny pašeráků dál byly financovány, osoby které byly pod vlivem

„tvrdých“ drog se stejně nezařadili do společnosti a kriminalita neklesla, neboť cena těchto OPL byla pořád stejně vysoká – vzhledem k nebezpečnosti transportu, pašování, možnostech trestního postihu apod. Jedinou reálnou šancí jak zastavit organizovaný zločin, ohromné nelegální zisky pocházející z obchodu z narkotiky a současně i kriminalitu by tedy bylo legalizovat všechny druhy OPL a provádět jejich dovoz za součinnosti se státem.

PRÁVNÍ ÚPRAVA DROGOVÉ PROBLEMATIKY S OHLEDEM NA STÁTY EVROPSKÉ UNIE.

Jak již bylo shora uvedeno, předmětem řady diskusí odborníků byla a je otázka rozlišování drog z hlediska jejich škodlivosti a schopnosti vyvolání závislosti, na drogy „měkké – soft“ a na drogy „tvrdé – hard“. Zatím velice kontroverzní jsou názory týkající se zejména rostliny Cannabis sativa včetně jejich derivátů.

Státy rozlišující drogy na měkké a tvrdé jsou : Nizozemsko, Itálie, Irsko, Španělsko, Švédsko a Finsko. Velká Británie rozlišuje celkem tři stupně nebezpečnosti drog. Naproti tomu následující státy nerozlišují „tvrdost“ drog. Jedná se o Belgie, Dánsko, Francii, Lucembursko, Německo, Portugalsko a Řecko.

Většina evropských zemí nemá ve své legislativě stíhání držení OPL pro vlastní potřebu. Některé evropské státy za užívání drog, které chápou jako předmět porušení práva, vyměřují základní tresty, jež mohou být za určitých podmínek zmírňovány, nebo od jejich uložení může být upuštěno.

Část evropských legislativ nedisponuje možnostmi nahrazovat (ať již úplně nebo částečně) trest léčením anebo jej kombinovat. Některé státy zavádějí dobrovolnou léčbu (Švýcarsko), povinnou léčbu (Irsko, Řecko, Rakousko a Španělsko) nebo obě eventuality (Itálie, Lucembursko, Portugalsko).

Legislativní úprava zneužívání OPL v zemích EU

Tab. č. 1

Země	Zneužívání OPL
Belgie	represe spotřeby ve skupině: 3 měsíce – 5 let
Dánsko	N
Finsko	až 2 roky, pokud nastoupí toxikoman léčbu, podmínka 2 roky
Francie	stíhání každého užívání 2 měsíce – 1 rok
Irsko	N kromě opia 14 let
Itálie	N
Lucembursko	individuálně : 3 měsíce – 3 roky skupinově : 1 – 5 let
Německo	N
Nizozemsko	N
Portugalsko	N
Rakousko	N
Řecko	N toxikomané
Španělsko	N
Švédsko	N (pokuta)
Velká Británie	N kromě opia 14 let

Legislativy evropských zemí upravující nezákonné držení OPL vycházejí z rozdílného charakteru dvojího držení :

1. **držení OPL s cílem jejich odbytu**, tj. nedovolené výroby, nedovolené obchodování s OPL (nedovolený vývoz, dovoz a přeprava), distribuce prodeje nebo nabídky,

2. **držení OPL pro vlastní potřebu.**

Dvoje pojetí charakteru držení vyúsťuje do dvou základních a rozdílných přístupů k zneužívání OPL: k přísnější represi, pokud je držení drog prostředkem k jejich odbytu a k mírnějšímu trestněprávnímu přístupu v případě držení OPL pro osobní potřebu toxikomana, upřednostňujícím společenské a lékařské aktivity před represivními opatřeními.

V samotném rozlišení mezi držním OPL s cílem jejich odbytu a držním OPL pro osobní potřebu vystává řada dilemat. Právní úpravy některých zemí rozlišení zcela ponechávají na soudech (Řecko), anebo alespoň v kompetenci soudů ponechávají možnost zmírnění zákonné úpravy a trestu v rozsahu zákonné úpravy. Jiné dávají přednost právnímu vymezení množství drogy, které lze pokládat za osobní potřebu, na rozdíl od množství, které má sloužit k obchodu. Tak je tomu například ve Švédsku, kde je v oběžníku veřejného žalobce stanoveno „*malé množství omamných látek určených pro osobní spotřebu*“ – do 0,2 g psychotropních látek, v Nizozemsku – do 30 g konopných výrobků, v Rakousku – do 5 g heroinu nebo 15 g kokainu. V Rakousku jsou dále kvantifikována „*značná množství*“ ; množství „*vyjimečně značného rozsahu*“ ve Švýcarsku, apod.

Nizozemská justiční praxe umožňuje ve shodě s pokyny státního zastupitelství za určitých podmínek de facto nestíhat „dodávky Cannabisu do blízkého okolí“ drobnými dealery. Francouzská a rakouská legislativa se odlišují svým vztahem k drobnému obchodování s OPL v blízkém okolí, jak je praktikují dealeri, a zmírňují tresty u „obchodu v malém množství“. Na skutečnost, kdy dealer je sám toxikomanem reagují evropské legislativy nejrozumnějšími opatřeními.

Jednoznačný přístup evropských zákonodárství lze shledat ve vztahu k pachatelům nezákonného držení OPL k jeho odbytu, a to jak nedovolené výroby, tak i nedovoleného obchodu s drogami (nedovolený vývoz, dovoz, přeprava, prodej nebo nabídka).

Ve věci represe vůči nedovolenému obchodu s OPL panuje značná shoda a víceméně společná tendence k zостření. Dokazuje to, mimo jiné, že mezinárodní úmluvy ovlivňují legislativy signatářských států. Zákony ve většině států obsahují ve věcech nedovoleného obchodu s OPL zостření trestů jak s ohledem na osobnost pachatele (organizovanost, profesionalita), tak na osobnost adresáta (nezletilost, množství, míra schopnosti ohrožení života nebo zdraví). Obecně dochází ke zvyšování trestních sazeb.

**Legislativní přehled represe držení OPL pro vlastní potřebu a obchod s OPL
v zemích Evropské unie.**

Tab. č. 2

Země	Držení OPL pro vlastní potřebu	Obchod s OPL
Belgie	na úrovni obchodu s OPL	3 měs. – 5 let
Dánsko	na úrovni obchodu s OPL	až 2 roky až 10 let ¹
Finsko	na úrovni obchodu s OPL	až 2 roky ² až 10 let ³
Francie	na úrovni obchodu s OPL	2 – 10 let 10 – 20 let
Irsko	až 3 roky ² až 7 let ³	až 7 let ² až na doživotí ³
Itálie	1. st.: výstraha 2. st.: odejmutí ŘP 3. alternativní trest	2 – 6 let ² 4 – 15 let ³
Lucembursko	až 5 let	1 – 5 let
Německo	1 – 4 roky	1 – 4 roky 1 – 15 let ¹
Nizozemí	až 3 měsíce ² až 1 rok ³	až 4 roky ² až 12 let ³
Portugalsko	až 1 rok	12 – 18 let
Rakousko	až 6 měsíců, pro toxikomana v léčbě možnost podmíněného trestu na 2 roky	až 5 let
Řecko	2 – 5 let u osob, které nejsou toxikomany	5 – 20 let doživotí ¹
Španělsko	netrestáno	10 – 17 let ² 14 – 23 let ³
Švédsko	peněžitý trest ² až 6 měsíců ³	až 3 roky ² 2 – 10 let ³
Velká Británie	A: až 7 let B: až 5 let C: až 2 roky	A: doživotí B: až 14 let C: až 5 let

*Vysvětlivky : 1 – zostřený trest
2 – měkké drogy
3 – tvrdé drogy*

K nověji stíhaným trestným činům patří v řadě zemí např. veřejné podněcování ke zneužívání OPL, reklama, informace o prostředcích a způsobech jak si obstarat nedovolené látky, apod., což podtrhuje rostoucí vliv zprostředkovávání v obchodu s OPL.

V otázkách spojených s trestáním (přímým či nepřímým) nebo netrestáním toxikomanů je stále zřetelnější tendence uplatňovat v soudní praxi zmírňování trestů, a to zejména s ohledem na ty, kteří přestoupili zákon poprvé, dále u malého množství OPL a pak u některých typů produktů rostliny Cannabis sativa. Zmírňující úpravy jsou v evropských zemích natolik obecné, že svědčí o snaze upřednostňovat prevenci před represí s cílem vytvořit drogově závislému takový režim, který jej bude motivovat, aby se vymanil ze svého návyku. To ovšem neznamená, že jakákoli prevence má přednost před represí. Uživatel OPL musí mít motivaci léčit se, která může být nejdříve nabídnuta formou racionální prevence. Je nutné ovšem uvést, že i hrozba poměrně vysokého trestu může být tím nejlepším stimulem, který povede přes léčení k trvalé abstinenci. Zkušenosti praxe potvrzují, že nekompromisně tvrdá a iracionální represivní opatření vedou k ještě hlubšímu zabřednutí do závislosti na OPL.

Základním trestem u nedovoleného obchodu s OPL je trest odnětí svobody. Belgie a Lucembursko trestají některé trestné činy nucenými pracemi a Turecko je jediným evropským státem, kde pachatel těžkého trestného činu ve věci nedovoleného obchodu s OPL se vydává hrozbě trestu smrti.

Tresty odnětí svobody jsou doprovázeny peněžitými tresty, u nichž je buď stanovena horní hranice, nebo jejichž výše je ponechána na zvážení soudu podle typu pachatele a okolnostech, ze kterých byl trestný čin spáchán (Irsko, Německo, Norsko a Švédsko). Většina zemí – kromě Dánska, Holandska, Irska, Lucemburska, Norska a Rakouska – zařazuje mezi doplňkové tresty konfiskaci (propadnutí) použitých prostředků a nabytých zisků. Zaznamenat lze i tendence, kdy je posuzován celý majetek odsouzeného pro nedovolených obchod s OPL za získaný právě touto trestnou činností a povolovat jeho zabavení a následnou konfiskaci i na úkor uplatňování zásad presumpce neviny a individualizace trestu – nepoškozování rodiny – Francie.

Na závěr tohoto článku bych se chtěl ještě zmínit o problematice ukládání trestů osobám, které byly obžalovány v souvislosti s drogovou kriminalitou. Není účelné se zde zabývat výší uložených trestů, neboť ta je přímo v kompetenci samostatnosti a nezávislosti soudů (stejně tak, jako i dále uváděné tresty, o kterých se přesto zmíním). Patrně nemá smysl diskutovat o uložení trestu Propadnutí majetku podle ust. § 51 tr. zákona osobě, která je toxikomanem (nemá žádný majetek) a živí se velice svérázným způsobem, do kterého musí nutně zapadat i trestné činy zpravidla majetkové povahy - krádeže - a že lze zde aplikovat snad jen trest Propadnutí věci podle ust. § 55 tr. zákona (pokud je ještě na co, jej aplikovat). Neoddiskutovatelným faktem je, že v současné době je velice komplikovanou skutečností "aplikovat do života" Propadnutí majetku podle ust. § 51 tr. zákona, a to vzhledem k nedostatečné legislativě, která citelně trestnímu řízení chybí. Tento stav je zapříčiněn zejména skutečností, že v současné době není nikdo povinen prokázat jakým způsobem získal předmětný majetek a pokud se nejedná o záležitost, kdy lze původ majetku objasnit jinými cestami, je třeba nekompromisně uplatňovat jednu ze zásad spravedlivého procesu - in dubio pro reo. V této problematice patrně máme oproti zemím EU ještě mnoho co napravovat.

Cílem tohoto článku nebylo kritizovat naši současnou legislativu, i když třeba není přesně podle našich představ, ale nastínit možné důsledky neuvážených kroků týkajících se ústupků na poli legalizace omamných a psychotropních látek. Neboť jak vyplývá z dosud všech provedených kroků (ať preventivních, represivních, či vedoucích k částečným legalizacím), přílišná benevolence ve směru k OPL se vždy prozatím projevila zhoršením situace a další snahou o uvolnění trestněprávních postihů. Současně bych chtěl touto cestou poděkovat plk. JUDr. Miroslavu Borníkovi, špičkovému drogovému specialistovi, za podnětné připomínky a rady, bez kterých by tento článek patrně nevznikl.

Literatura u autora.

I. DROGOVÉ SUBKULTURY – BEAT GENERATION

PhDr. Miroslav NOŽINA, Miloš VANĚČEK

Úvod.

Po roce 1989 čelíme prudké explozi takových sociálně-patologických jevů, jako je zneužívání drog, prostituce, náboženské sektářství, extremismus. Tyto jevy přišly jak zvenčí, tak i v nebyvalé míře vybuchly z domácího podhoubí. Stali jsme se součástí globálních procesů a sítí, které dnes pevně propojují dění v řadě zemí světa.

Prostředí mládeže je těmito trendy silně zasaženo. Mladí lidé jsou dnes vystaveni novým vysoce nebezpečným vlivům, jimž nejsou schopni, a mnohdy ani ochotni se bránit. Tato situace klade značné nároky na pedagogy, výchovné pracovníky, policisty aj., kteří s mladou generací pracují. Vyžaduje, aby si tyto lidé osvojili specifické znalosti, se kterými jejich vzdělávání doposud nepočítalo. Je nutné, aby tyto pracovníci začali uvažovat o sociálně patologických problémech zcela jinak, než jak byli doposud zvyklí. Začít se zabývat jevy, které nikdy nebyly součástí jejich života, které neznají ze svého mládí. Je nutné, aby dokázali tyto jevy mezi svými svěřenci včas identifikovat, aby na ně uměli adekvátně reagovat a vyvíjet dostatečně účinné preventivní aktivity.

Přitom se stále více ukazuje, že dnes už nestačí jenom „shodit“ negativistický postulát z katedry. Deklamativní prohlášení typu „Drogy jsou špatné“, „Sekty matou lidi“, „Skinheads jsou výtržníci“ a podobně mají často prakticky nulovou efektivitu. Jde o to, že proti lektorům v lavicích nesedí děti neposkrvněné ideologií, děti ochotné přijímat jakýkoliv názor, který se jim předloží. Tito mladí lidé jsou už zpravidla více či méně ovlivněni různými alternativními směry a názory, které mezi mládeží kolují a silně ovlivňují její jednání. Člověk, který nemá alespoň základní znalosti o těchto směrech, o jejich filozofických východiscích, ideologii či projevech v očích mladých lidí klesá. Jestliže pak není schopen na protiargumentaci mladých lidí, adekvátním způsobem reagovat, přestává pro ně být partnerem k diskusi, ztrácí schopnost mladé lidi ovlivnit. Přednášky se mění v bezbřehé nudné mentorování bez výraznějšího výsledku.

MOTIVY ZNEUŽÍVÁNÍ DROG

Jedním z hlavních důvodů současné, neutěšené situace je neschopnost identifikovat podstatu problému. Ve vztahu k drogám je nutné si uvědomit, že drogy nejsou problém sám o sobě. Ve své podstatě je zneužívání drog především průvodním jevem existujícího špatného stavu osobnosti a společnosti. Zejména v prostředí mládeže se tento špatný stav projevuje vytvářením kulturních a sociálních alternativ.

AKTUÁLNÍ SITUACE NA DROGOVÉ SCÉNĚ

Přes všechna opatření provedená v oblasti protidrogové prevence v minulých letech se v České republice nepodařilo zastavit negativní vývoj na drogové scéně. Oficiální dokumenty zaznamenávají následující trendy v užívání drog v ČR.

V roce 1999 lze za základní a prokazatelné trendy v užívání drog¹ označit:

- ***Marihuana** je nejvíce a nejčastěji užívanou drogou, její pěstování pro vlastní potřebu je v ČR rozšířené.*
- ***Pervitin** patří mezi syntetické drogy českého původu, je druhou nejvíce užívanou drogou v ČR.*
- ***Heroin** je třetí nejužívanější drogou. V minulém roce výrazně stoupl počet smrtelných případů předávkování (46 úmrtí jen v Praze), na nichž se významně podílel i tzv. „bílý“ heroin.*
- ***Kokain a crack** zůstávají i nadále na okraji zájmu konzumentů.*
- ***Extáze** patří do skupiny syntetických, tzv. „tanečních drog“, jejichž užívání je v ČR tak jako v zemích EU módní a rozšířené.*

¹ Zdroje: studie CPDE 1999, Hygienická stanice hl. m. Prahy; studie NPDC a ESPAD 1999.

a) stav osobnosti

Motivy vedoucí k prvnímu užití drog jsou různé. D. Lettieri, M. Sayes a H.W. Pearson napočítali v roce 1980 na 46 vědeckých teorií, které se tímto problémem zabývaly a také 50 přímých příčinných faktorů, většinou psychopatologické povahy, které ke zneužívání drog vedou. Vždy se jedná o vzájemné propojení a působení širokého spektra vlivů osobnostních a situačních, mezi nimiž však můžeme nalézt některé dominující prvky, kterým veřejné mínění často přiřazuje kauzální souvislost. To, co se obvykle laicky považuje z příčiny vedoucí k užití drog, není nic jiného než fenomenologický popis, který je jistě oprávněným předmětem výzkumu, ale naprosto nedostačuje pro výklad problému. Častým spojovacím prvkem těchto fenoménů je „absence čehosi“, co je hluboce zakořeněno v našem biologickém a sociálním archetypu. Užitá droga pak vytváří pocit korekce některých nedostatků prožívání, jako je pocit samoty, nenáležitosti, nezačlenění, nepatřičnosti, strachu, úzkosti apod. Stává se prostředkem, kterým lze kontrolovat a změnit prožívané. Touha, potřeba, chtění kontrolovat a ovlivňovat, tedy nespokojenost s tím, jaké *self* skutečně je, je podstatným rysem závislosti či adiktivního chování. Právě tento prvek dnes spojuje teenagera se zámožným podnikatelem či podvyživeným rolníkem od Guinejského zálivu, nadopovaným amfetaminy. Jejich společným jmenovatelem je stress - stress z nudy, stress z přílišné aktivity, stress z blahobytu, stress z chudoby, stress z příliš mnoha silných vjemů, stress z nedostatku silných vjemů... Jenom společenství, která byla schopná tyto „absence“ omezit, dokázala drogový problém účinně eliminovat.

b) stav společnosti

Velice módním se dnes stalo vyčítat mladým lidem, že užívají drogy. I když zde není místo na moralizování, podívejme se, co jim naše společnost poskytuje - svět podivných materiálních hodnot, přepracované a vynervované rodiče příliš zaměstnané uspokojováním vlastních ambicí, neschopné věnovat dostatečný čas dětem, kult násilí a individualismu, úpadek morálních hodnot. Imperativem dneška se stalo opatřování prostředků - peněz - za které je možné získat příjemné prožitky, konzumovat. Podotýkám - nikoliv „vykonat práci“, ale „opatřit si“. Jak, to už často není tak podstatné. V subkultuře toxikomanů je tento konzum abstrahován do nejzákladnější podoby - jejich slang totiž obsahuje termín „dělat peníze“, který znamená - „opatřit si jakýmkoliv způsobem peníze na drogy“. Náš přirozený biologický kód vyžaduje aktivitu, změnu. Jeho

Další látky:

- užívání organických rozpouštědel (ředidel) zůstává na relativně konstantní úrovni. Tyto látky jsou zneužívány především nezletilými ze sociálně slabších skupin obyvatelstva.
- byl zaznamenán rostoucí trend zneužívání léků – psychofarmak bez doporučení lékaře.
- Alarmujícím způsobem se zvyšuje užívání alkoholu a tabáku, zneužívání léků a první a opakované zkušenosti s nealkoholovými a netabákovými drogami dětmi a mladými lidmi. Opakovaně se snížila věková hranice první zkušenosti s OPL.
- Z prevalenčních odhadů vyplývá, že na území ČR je nejméně 26 000 tzv. problémových uživatelů drog.
- Nejčastější způsob užívání pervitinu a heroinu problémovými uživateli je injekční aplikace (64%).
- **Drogy a zdraví:** zdraví uživatelů drog nejvíce poškozuje jejich injekční aplikace. V roce 1999 nebyl mezi nově evidovanými HIV pozitivními osobami v ČR injekční uživatel drog. Naopak narůstá počet uživatelů drog infikovaných různými typy žlutenek. Tato skutečnost představuje vážnou hrozbu pro zdraví veřejnosti.
- V roce 1999 byl v ČR zaznamenán 941 případ intoxikace drogami v souvislosti s užíváním heroinu (259), jiných drog a léků (164), pervitinu (155), sedativ a hypnotik (138).

tlak je ještě mnohonásobně větší v případě dospívající mládeže. Moderní životní styl naopak nutí mládež k pasivní, vjemové konzumaci. Jeho arénou se staly sedánky u televize, videa, v restauracích, klubech, na stále stejných diskotékách. Na druhé straně mládež vystavujeme silným tlakům. Nutíme ji od útlého dětství ve škole vykonávat stovky malých a velkých zkoušek, dlouhodobě budovat kariéru. Přitom přirozeným imperativem adolescentů je „prožívat teď, v tomto okamžiku“.

Drogy do tohoto schématu ideálně zapadají. Nevyžadují větší námahu či pohyb a přitom znamenají dramatický vpád do monotónnosti - nudy, překonávají stress. Nesou s sebou neobvyklé a mnohdy příjemné pocity a zážitky, aureolu nebezpečí a vzpoury proti Řádu.

drogový mýtus

Objevil se i drogový mýtus. Zneužívání drog není paradoxně v prostředí mládeže, ale nejen tam, výrazem slabosti, ale naopak výrazem odvahy a síly - demonstrací „že na to mám“. Zájem o drogy a jejich účinky je v naší společnosti vysoký. Kdybychom vyhlásili akci „Okuste bezpečně drogy“, stály by před drogovými středisky dlouhé řady zájemců.

Společnost je dezorientována působením sdělovacích prostředků, v nichž se hlasitě vyjadřují jak stoupenci, tak i odpůrci liberálních přístupů k drogám. Dochází u nás k takovým jevům, jako je vydávání publikací popisujících pěstování jednoho z druhů drog, ve veřejnoprávní televizi k popularizaci tzv. měkkých drog, k pořádání koncertů na podporu legalizace jedné ze skupin drog, zpěváci si v televizních videoklipech předávají marihuanové „jointy“ apod. Pozitivem je, že v této společnosti existuje chuť drogovou hrozbu eliminovat. Podle průzkumů veřejného mínění drtivá většina občanů ČR považuje drogy za závažný problém. Na druhé straně se zejména mezi mládeží a novou podnikatelskou vrstvou užívání drog stává výrazem modernosti. Vlivem špatné informovanosti mezi lidmi koluje v souvislosti s drogami řada dezinformací a „drogových mýtů“ typu: „Kouření marihuany je méně škodlivé, nežli kouření tabáku“, „LSD není návykové“, „drogy znamenají svobodu“ apod.. Zejména díky nekonečným diskusím o drogách ve sdělovacích prostředcích existuje v naší společnosti vysoký zájem drogy „alespoň jednou“ vyzkoušet, „udělat si názor na vlastní kůži“ (je ovšem nutné objektivně poznamenat, že zejména v poslední době vzniká celá řada pořadů, které se snaží o drogách objektivně informovat).

Počty úmrtí souvisejících s užíváním drog nejsou statisticky sledovány. Národní protidrogová centrála však v roce 1999 udává 91 případů úmrtí v důsledku užívání drog jen na území hl. m. Prahy.

Tato skutečnost představuje závažné společenské riziko, které znamená ročně nemalé výdaje ze státní pokladny určené na řešení negativních dopadů drogového problému v oblasti zdravotní i sociální

drogy jako sociální fenomén

Pro vývoj lidské osobnosti je typické, že zatímco v dětství přijímáme názory rodičů téměř bezvýhradně, v období dospívání je s gustem odvrhujeme - určitě znáte situaci, kdy něco vysvětlujete svému pubertálnímu dítěti, a přitom mu z očí hledí otázka, jak může mít tak skvělé dítě tak nemožné rodiče. Příznačné ovšem je, že v období dospívání mladá generace názory s přehledem zavrhne, aby je v dospělosti je zpravidla a mnohdy beze zbytku přijala za své. To je fenomén, který je vlastní snad každé generaci adolescentů. Na vlně hledání nekonvenčních přístupů k životu, revolty proti ŘÁDU, se mnohdy šíří "drogové" filozofie, zabudované do schématu nejrůznějších typů alternativních kultur.

Pouze 10 –15% mladých lidí poprvé užívá drogu o samotě; ostatní je berou ve společnosti jiných lidí a s jejich podporou. Zaváděcí braní drog u adolescentů je tedy výrazně společenskou záležitostí, zejména v prostředí skupin vrstevníků. „Drogové filozofie“ v procesu abúzu drog očividně hrají nemalou roli.

c) drogy v alternativních kulturách

Výraz „alternativní kultura“ vznikl někdy koncem 70. a počátkem 80. let. V prostředí neformálních myšlenkových směrů a hnutí mládeže nahradil starší výraz „kontrakultura“ – tedy „směřující proti oficiální konzumní kultuře“. „Alternativní“ může být v této souvislosti spojováno i s přívlastky „nezávislá“, „stojící mimo hlavního proudu“, „nekonzumní“ atd. Ve středu jejího hlavního zájmu nestojí boj proti existujícím kulturním a myšlenkovým směrům, ale vytváření nových „alternativ“.

V současném společenském kontextu alternativní kultury obsahují mnoho sympatických prvků. Jsou nekonvenční, neotřele kreativní, citlivě reagují na zhoršující se stav přírody a společnosti. Obsahují řadu pozitivních prvků a přitahují proto i značný zájem mladé generace, hledající vlastní přístupy k životu. Bylo by proto nesmyslné je plošně odsuzovat. Na druhé straně alternativní kulturní směry v sobě mají zabudovanu i řadu negativních prvků, včetně vytváření „drogových“ ideologií a propagace zneužívání drog.

Odborníci zabývající se prevencí zneužívání drog mezi mládeží si často neuvědomují, že před nimi v lavicích nesedí nevědomé děti, ale mladí lidé, často velice dobře vybavení protiargumenty, získanými z neformálních zdrojů, obhajujícími zneužívání drog jako prostředku k hledání nových pohledů na život či nápravě společnosti. V tomto ohledu poznávání alternativních filozofií a směrů dnes nabylo na významu. Hlavními myšlenkovými směry

Jack Kerouac (1922 – 1969)

Syn zkrachovalého podnikatele z Massachusetts. Navštěvoval Kolumbijskou univerzitu, ale kvůli konfliktům s pedagogy ji nedokončil. Seznámil se zde s A. Ginsbergem, W. Burroughsem a „pouličním kovbojem z Denveru“ Nealem Cassadym. S ním procestoval stopem Spojené státy. Zážitky z tohoto svobodného putování shrnul do autobiografické knihy „Na cestě“ (On the Road, 1957) psané nekonvenční volnou formou. Kniha stala kultovní četbou mládeže 50. let.

Prostřednictvím Ginsberga a Cassadyho se v San Franciscu seznámil s mladým zenovým básníkem Garym Snyderem. Ten ho uvedl do světa buddhistické filosofie. Ve vynikající novele „Dharmové bubny“ (Uhe Dharmy Bum's) popisuje výlet do hor se Snyderem do Yosemitekého parku v roce 1955 a mnohdy humorně popisuje jejich snahy o duchovní povznesení.

Náhle získané postavení kultovní osobnosti po vydání knihy „Na cestě“ psychicky labilního Kerouaca vmanévrovalo do role „divokého muže“. Kerouac si vyvíjí silný návyk na alkohol. Publikuje řadu knih, většinu jich však napsal během „chudých“ padesátých let, kdy pro svá díla nemohl nalézt nakladatele (kniha „Na cestě“ vyšla až po sedmi letech od napsání). Objevuje se v televizních show, píše články do magazínů, poskytuje interview, ale jeho kariéra spisovatele definitivně skončila. Výjimku tvoří novela „Big Sur“, vyjadřující Kerouacovy zážitky deziluze.

Spjatými se zneužíváním drog se budeme zabývat v následujících kapitolách.

BEAT GENERATION

Velký návrat beatníků

Na první pohled se zdá, že v souvislosti hnutím „beat generation“, které kulminovalo v 60 a 70. letech, mluvíme o hluboké historii. Je to však jen povrchní dojem. Dnešní svět prodělává „revival“ - návrat k hodnotám, hudebním a kulturním projevům tohoto období.

Rovněž země východní Evropy, včetně České republiky prodělává ve vztahu k beat generation v jistém smyslu renesanci. Knihy Williama Burroughse, Allena Ginsberga, Jacka Kerouacka, Gregoryho Corsa či Timothy Learyho jsou u nás vydávány a čteny v desetitisícových nákladech - jev to na českém knižním trhu nevídaný - hudební skupiny jako Rolling Stones, Black Sabbath či The Sex Pistols u nás spolehlivě vyprodávají stadiony. Na koncerty jejich členů, dnes už většinou padesátníků, chodí jak příslušníci českého undergroundu a pamětníci, tak i mládež. České hudební skupiny přijímají názvy z období beat generation, zpívají texty z té doby. Allen Ginsberg se při své návštěvě Prahy stává králem studentského majálesu. Nejznámější rockový klub v Praze spojovaný s distribucí drog nesl jméno „Bunkr“, což byl vlastně původní název bytu hlasatele beatníků Williama Burroughse. Celá řada argumentací, filozofických a ideologických východisek naší mládeže se od tohoto hnutí odvozuje. Jedná se tedy o velice živý fenomén, který si jenom často nedokážeme objasnit v dostatečně širokých souvislostech.

Revolta 60. let

Druhá polovina 20. století přináší celou řadu krizových jevů - sociální rozpory, individualismus, rozpad rodiny, konzumní styl života, studenou válku. Svět prožívá rozčarování z demokracie i komunismu. Propuká vleklý válečný konflikt v Koreji a poté ve Vietnamu. Mládež reaguje po svém. Chce osvobodit od názorů a hodnot vnucovaných jim společností. Rodí se hnutí *beat generation* - „zbité generace“.

I přes své zařazení mezi „beatniky“ byl Kerouac politicky konzervativní, silně podléhal vlivu své nábožensky založené matky, se kterou žil na long Islandu po odchodu ze San Franciska. Na jedné straně tak byl ideovým vzorem hippies, na straně druhé podporoval válku ve Vietnamu. Zemřel ve věku 47 let v St. Petersburgu na Floridě v důsledku zdravotních potíží způsobených alkoholismem.

Allen Ginsberg (1926 – 1997)

Básník, vysokoškolský učitel a umírněný židovský socialista. Jeho žena Naomi byla radikální komunistka a až do své tragické smrti nenapravitelná nudistka. G. dětství poznamenal vliv silně paranoidní matky. Začal studovat práva. Na Kolumbijské univerzitě se však dostal pod vliv pozdějších „beatníků“, kteří od základu změnili jeho pohled na život. Z naivního studenta se stal experimentátor s drogami, sexem a neobvyklými literárními formami. Díky svým provokativním poemám („Howl“, „Sunflower Sutra“ aj.) označovaným ve své době za „obscénní“, se stal prvním veřejně známým spisovatelem „beatníků“. Především jeho zásluhou našli Burroughs a Kerouac své nakladatele. Během cest po světě ho upoutalo učení buddhismu a seznámil se s Peterem Orlovským, který se stal jeho intimním přítelem a průvodcem na další tři desítky let (Ginsberg deklamoval svoji heterosexuální orientaci,

„ZBITÍ“ - BEAT GENERATION

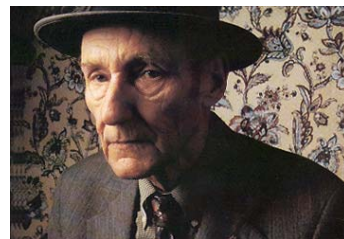
Na počátku tohoto hnutí, které hluboce ovlivnilo životy miliónů lidí stojí trojice mužů, kteří se spolu poprvé setkali v roce 1944 v New Yorku a v letech 1945-46 bydleli společně v bytě na Upper West Side. Ovšem pojmenování „beat generation“ se jim dostalo až koncem 50. let. Šlo o Williama S. Burroughse (1914-1996), a dva studenty Kolumbijské univerzity - Jacka Kerouaca (1922-1969) a Allena Ginsberga (1926-1997). Jejich tvorbu spojovalo máloco; jediné, co snad měli společné, byla reakce na pokračující krveprolévání 2. světové války, shození atomové bomby a na puritánskou omezenost, která stále charakterizovala americký život. Jejich pojetím byl také zájem o rozšiřování oblastí vědomí a to jakýmkoli dostupnými prostředky.

Každý ze tří původních „zakladatelů“ skupiny, kteří v bytě na Upper West Side žili, vytvořil dílo, které je dnes považováno za klasiku své doby. *Kvílení* Allena Ginsberga vyšlo v roce 1955, román Jacka Kerouaca *Na cestě* v roce 1957 a *Nahý oběd* Williama Burroughse byl poprvé publikován v roce 1959.

V roce 1953 si mladý, podnikavý básník Lawrence Ferlinghetti otevřel knihkupectví a stal se vydavatelem a patronem generace nových autorů – beatníků. Ze svého obchodu na kopci, který se dívá na záliv a proslulé vězení Alcatraz začal Ferlinghetti vydávat první díla skupiny mladých mužů, jejíž jména se stala synonymy pro beatnickou generaci. Byli to Jack Kerouac, Allen Ginsberg, William Burroughs a s nimi samotný Ferlinghetti. Jeho vytrvalá obrana těchto kontroverzních autorů a jejich knih o volné lásce, alkoholu a drogách, proti tlaku cenzury a establishmentu se stala legendárnía nakonec úspěšná. Pro něj byli tito autoři představiteli „alternativní“ společnosti, vytvářeli svá vlastní měřítka a normy a nacházeli své vlastní výrazové prostředky – hlavně prostřednictvím stimulantů a zběsilého uchopení osobního prožitku všeho, co mohl život nabídnout, bez ohledu na to, že tyto prostředky mohly připadat běžným společenským normám bizarní a podivné. Zpočátku to byly „pilulky na povzbuzení“ a alkohol, ale beatníci brzy přešli k halucinogenním a v některých případech narkotickým drogám, které se postupně staly součástí legendy.

To, co se odráží v tvorbě těchto tří mužů, psané dost nekonvenčním otevřeným jazykem, prošípaným vulgarismy a hovorovými obraty, jsou myšlenky o lásce a míru, otevřené sexualitě a o drogách „rozšiřujících vědomí“. (Argument využití drog v této souvislosti, vytyčený klasiky beatové generace, přežívá beze změny až do dnešní doby a patří k velice často udávaným důvodům, jež mládež k

době, kdy byly homosexuální vztahy v USA **perceived**) G. popularita vzrostla poté, co se původní „beatnická“ koncepce rozvinula v mohutné hnutí. G. zasvětil velkou část svého života hnutí „hippies“. S Timothym Learym spolupracoval na popularizaci jeho nových objevů v oblasti „drog rozšiřujících vědomí“. V 60. letech navštívil Kubu a Prahu (odkud byl vypovězen), aktivně se účastnil organizování protestů proti válce ve Vietnamu a festivalů hippies. V roce 1970 se G. stal žákem kontroverzního tibetského gurua Čógjama Trungpa Rinpočeho. A trungpově Naropa Institute v Coloradu založil společně s básničkou Anne Waldmanovou školu poezie. Počátkem 80. let začal spolupracovat s punkrockovým hnutím.

William Burroughs (1914 – 1997)

Literární provokatér a umělec. Potomek zámožné rodiny se St. Louis a vnuk amerického vynálezce sčítacího stroje. V puritánském prostředí USA 50. let otevřeně hovořil o své závislosti na heroínu a experimentování s halucinogenními a dalšími drogami. Příznačná pro jeho díla je obrovská představivost. V roce 1953 vydal autobiografickou knihu *Feták* (v češtině 1992). Největší proslulost mu získala kniha *Nahý oběd* (*Naked Lunch*, 1959, v češtině 1994) psaná otevřeným vulgárním jazykem, nabitá pocity deprivace, degradace a zážitky drogové závislosti (jako metafora konzumní společnosti).

drogám vedou). V polovině šedesátých let to byly hlavní motivy, které hluboce ovlivnily život statisíců lidí po celém světě.

S jistou nadsázkou lze říci, že po počáteční vlně zájmu o beat generation měl každý z jejích příslušníků svou dekádu. Padesátá léta patřila Jacku Keruacovi. Byla to doba „snobsky odvázaných mladíků z měst, kteří se svůj šatník pořizovali podle obrázků z časopisu *Playboy*, poslouchali bělošský jazz a občas kouřili marihuanu“. Kerouac byl jejich člověk se svou představou volného života osvobozeného od zodpovědnosti - „na cestě“.

Allenu Ginsbergovi patřila léta šedesátá. V roce 1957 dosáhl jistě proslulosti a slávy během soudního procesu kvůli údajné obscennosti „Kvílení“ (*Howl*), ale hned poté odcestoval do Evropy a Indie a vrátil se až v roce 1963, napěchovaný orientálními filozofiemi, aby přebral štafetu po Keruacovi, v té době již silně propadlému alkoholu (ten umírá na následky nadměrného požívání alkoholu v roce 1969, v pouhých 47 letech). Ginsberg se záhy stává zvěstovatelem květinových dětí a hnutí hippies, hnutí, do jehož vzniku investoval obrovské množství času a energie. Obhajuje užívání LSD a marihuany jako „prostředků rozšiřování vědomí a podpoře duchovního uvědomování“. Mnohé z „květinových dětí“ mají plakáty Ginsberga na stěnách, i když jeho dílo vlastně nikdy nečetly.

V roce 1974 se vrátil do USA William Burroughs. Poté co v Mexiku nešťastnou náhodou pod vlivem drog a alkoholu zastřelil svoji ženu, odejel do Evropy a Afriky. Většinu času ze svého pětadvacetiletého dobrovolného exilu strávil v Paříži a v marockém Tangeru, kde podle jeho slov „byli k dostání laciné drogy a laciní chlapci“. Kontroverzní Burroughs fascinoval americkou veřejnost svým image „homosexuálního narkomana píšícího pornografii“. Jeho knihy byly odsuzovány jako pornografie, ale také velebeny jako „postmoderní dekonstrukce prvního řádu“; mládež ho i přes jeho vzhled asketického aristokrata středního věku, vždy oblečeného ve vycházkovém obleku s kravatou oslavovala jako revolucionáře, byl veřejně vynášen jako zastánce práv homosexuálů a zároveň zavrhován jako mysogin a kritizován za lásku ke zbraním. Svými díly a činy hluboce ovlivnil nekonvenční hnutí a kulturní směry od rocku přes punk až po žánr science fiction. Stal se kultovní osobností, která je v prostředí alternativních kultur hojně čtena a citována.

Burroughsovy imaginace a drogová filozofie silně ovlivnily rockovou scénu (populární hudba, jazz i rock, byla vždy v těsném spojení s drogovou subkulturou). Rockové kapely jako „Ocelový Dan“ (Steely Dan – název robertka z Nahého oběda) či „Hebká mašinka“ (Soft Machine – název třetí Burroughsovy knihy) přebíraly své názvy z jmen a motivů Burroughsových románů. Proslulost mu přineslo i vyobrazení i na obalu desky proslulé britské hudební skupiny Beatles - „Kapela Klubu osamělých srdcí seržanta Pepře“ (Sergeant Peppers's Lonely Hearts Club Band), kde stojí členové skupiny před vystřiženými fotografiemi lidí, které měli osobně rádi a obdivovali (Burroughse si vybral Paul McCartney). Z knihy Nahý oběd pochází i výraz „heavy metal“. Frázi „heavymetalový rachot“ použila poprvé skupina Steppenwolf ve své hardrockové skladbě „Born to Be Wild“ – průvodní písní kultovního filmu „Bezstarostná jízda“ (Easy Rider). Burroughsovu techniku střihu využíval David Bowie při skládání textů svých písní.

Burroughsův způsob zobrazování pronikl i do moderní kinematografie. Vzhled kosmického baru ve „Hvězdných válkách“ (Star Wars) byl údajně navržen na podkladě Hassanovy kavárny v Nahém obědě, předobraz jeho knihy Divocí hoši lze nalézt i v filmech o „Šíleném Maxovi“, zobrazujících život na troskách civilizace (promítáno i v české televizi). V kultovním filmu režiséra Guse van Santa „Drugstore Cowboy“ (1989) Burroughs ztělesnil postavu starého kněze – fetišáka, inspirovanou B. povídkou „Říkali mu kněz“. Hrál i v dalších filmech

Ovšem i v oficiálních lékařských kruzích se hovoří o schopnosti drog pozitivně ovlivňovat lidskou psychiku. Psychologové *Timothy Leary* a *Richard Alpert* používají drogy při svých výzkumech lidského podvědomí. Koncem roku 1962 zakládají „International Federation for Internal Freedom (I.F.I.F. - Mezinárodní federace pro vnitřní svobodu), transformovanou později v League for Spiritual Freedom (Ligu pro duchovní svobodu“, která proklamuje svobodné užívání drog.

„PŘÍLEŽITOSTNÍ“

Vedle „tvrdých“ beatníků existuje daleko početnější skupina umírněných obdivovatelů nové drogové filozofie - studentů, populárních hudebníků, herců, levicových intelektuálů - „Circumstantial“ - „příležitostných“, kteří drogy užívají pouze občas. Jsou to právě oni, kdo poskytují drogám široký sociální status a vytvářejí z nich módní záležitost.

Pro naši konzumní společnost je příznačné, že se mnohé své problémy snaží odstranit tak, že namísto aktivní činnosti si proti nim prostě něco „koupí“. Když v 60. letech příznivci nových myšlenkových směrů okouzlení Orientem zjistili, že meditačním cvičením, která by jim otevřela cestu do vlastního nitra a k novým prožitkům, by se museli učit i několik let, znechuceně se od meditace odvrátili a zeptali se: „Není na to nějaký prášek?“ Prášek byl - droga.

Prominentní holywoodští herci jako Peter Fonda či Dennis Hopper kokain veřejně užívají na večírcích. V New Yorku manželka amerického prezidenta Jacqueline Kennedyová, následovaná americkou vysokou společností, kupuje své balíčky „psychodelikates“ na Manhattanu. V Kalifornii využívají mezer v protidrogových zákonech Jerry Hopkins a Corb Donohne a otevírají svůj „psychedelický“ butik. O tři měsíce později činí jejich daň z obratu deset tisíc dolarů. O prožitcích z užívání drog zpívá v USA John Lennon, Taj Mahal, Steppenwolf, Jefferson Airplane. Populární rozhlasové show v New Yorku se jmenuje „Kokainová karma“. Britský zpěvák Donovan, kouří veřejně marihuanu. (v červenci 1966 je za to odsouzen k pokutě 250 liber). Pověstní „kuřáci“ jsou i členové skupiny Rolling Stones Mick Jagger, Keith Richard a Marianne Faithfull. Jejich konflikty se zákonem přispívají k větší popularitě skupiny. V londýnském Hyde Parku nalézají zahradníci tajná políčka marihuany. Na universitě v Cambridge propuká skandál, když vyjde najevo, že studenti prvního ročníku vyrábějí LSD v místních chemických laboratořích. Počet toxikomanů se ve Velké Británii v letech 1959-66 zdvojnásobuje. V pařížském tisku se ve stejné době často objevují články nadepsané názvy typu: „Mladá dívka nalezena zdrogovaná beatniky“, „Na Montparnassu funguje

Již koncem sedmdesátých let objevili Burroughsovy knihy přívrženci punku. Cítili se velmi odtrženi od společnosti a Burroughs byl jedním z mála autorů, se kterým se mohli ztotožnit. Dodnes přitahuje představitele post - punku. V 80. letech ovlivnil vznik žánru science fiction, známého jako kyberpunk.

Retrospektivní sbírku B. obrazů vlastní Muzeum současného umění v Los Angeles.

Václav HRABĚ (13.6. 1940 – 5.3. 1965)

Koncem padesátých let, ve zlaté době Reduty, přišel do Prahy i Václav Hrabě. Nekonformní svět mladých lidí po vlně free jazzu zasáhla na počátku 60. let beat generation. Corso, Ferlinghetti, Kerouac a především Ginsberg ovlivnili mnoho mladých lidí a brzy se objevila beatnická poezie i u nás. Hrabětovi verše jsou pro tuto dobu nejcharakterističtější. Jeho verše se od konce 60. let šíří bez výjimky v anonymních opisech. Narodil se v Příbrami a dětství prožil v Lochovicích na Berounsku. Na střední škole v Hořovicích založil dixielandovou kapelu, hrál na klarinet a saxofon, začal se zajímat o jazz. V Praze na pedagogické fakultě vystudoval obor český jazyk – dějepis. Vystupoval v Redutě, Olympiku a jiných pražských klubech. Během vojenské služby se mu narodil syn Jan, napsal hru Margot (rukopis později ztracen) a jedinou povídku Horečka (Vyšla v Revui Divoké víno v roce 1967).

škola drog“ a podobně. Drogy získávají popularitu i ve Skandinávii. V Evropě a Americe bují móda *acid parties*, společných drogových dýchánek.

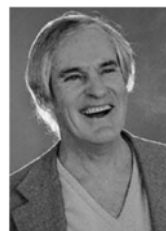
Roku 1967 deset tisíc mladých lidí pořádá v newyorském Central Parku monstrózní happening na téma „láska, bratrství, dobrá vůle“. Mládež ve světle lampiónů skanduje: „Máme rádi policajty“, „policajti pojdte s námi“, „mír ano, válku ne!“ a stříká spreji slova „láska“ a „přátelství“ na policejní vozy. „Květinová moc“ protestující mladé generace o sobě dává v plné síle vědět. S ní přichází i móda halasného obhajování drog. Svět drog mění svoji tvář. Rodí obraz drog jako nástroje revolty i sjednocení. Jejich užívání spojuje židy, černochoy, proletáře. Drogy se stávají prostředkem odvržení společenských zábran, prostředkem popření zkostnatělého pořádku. V San Franciscu, ve čtvrti Haight-Ashbury, více jak sto tisíc hippies hledá osvobození ducha v halucinogenech. V Big Sur, „Onan City“ básníků „beatové generace“ žije několik tisíc hippíů shromážděných pod praporem nového hnutí. Na drogových seancích zde hledají novou filozofii, nové umělecké podněty. Během vrcholného „léta lásky“ v roce 1969 se na hudebním festivalu v americkém Woodstocku sešlo na půl miliónu „hippies“. Po tři dny zde poslouchali hudbu a žili ve vzájemné shodě a harmonii.

HIPPIES – pokračování v Bulletinu č. 2/2001

Na zahradě vily Muniria v Tangeru v roce 1961, zleva doprava- Peter Orlovsky, Burroughs, Allen Ginsberg, Alan Ansen, Paul Bowles (sedící), Gregory Corso a Ian Sommerville.

Živil se jako dělník, knihovník, vychovatel na učilišti, pracoval ve Viole a nakonec získal místo učitele na základní škole. Publikuje verše, pro časopis *Tvář* píše několik reportáží, v únoru 1965 se v Praze setkává s A. Ginsbergem a na sklonku téže zimy umírá nešťastnou náhodou na otravu plynem. Z opisů vznikla knižní vydání: *Stop-time* (1969), *Blues v modré a bílé* (1977), *Černé nebe nad městem* (1985) Všechny známé básně na podkladě nalezených rukopisů pak vyšly pod názvem : *Blues pro bláznivou holku* (1991), *Blues/básně* (1995)

Timothy Leary(1920 – 1996)

Drogový experimentátor a legendární „guru“, duchovní vůdce, kontrakultury 60. let. Narodil se v irské katolické rodině v americkém státě Massachusetts. Působil jako profesor psychologie na Harvardské univerzitě, kde společně s Richardem Alpertem prováděli experimenty s LSD a dalšími psychotropními látkami. Poté, co byli nuceni univerzitu opustit, pokračovali v dalších studiích využití psychedelických drog „rozšiřujících vědomí“. Společně s A. založili nevýdělečnou organizaci nazvanou „Mezinárodní federace pro vnitřní svobodu (IFIF), v jejímž rámci prováděli experimenty s drogami a propagovali jejich užívání. Organizace záhy získala tisíce platících členů. Na venkovské usedlosti Millbrook (americký stát New York) pořádali četná sezení s LSD aj. V roce 1964 vydali společně s Ralphem Metznerem

VYTÍ

(ukázka)

Viděl jsem nejlepší hlavy
Své generace
Zničené šílenstvím
Hysterické obnažené o hladu,
Jak se vlečou zasvítání
Černošskými ulicemi
A vztekle shánějí fet,
Hipstery s hlavami andělů
Celé žhavé
Po dávném nebeském kontaktu
S hvězdným dynamem
Ve strojovně noci,
Kteří v bídě a hadrech
A se zapadlými očima
Zhuleně seděli
V nadpřirozené temnotě
Čtvrtých kategorií
Nad vrcholy měst
A kontemplovali o jazzu,
Kteří kvíleli
Na kolenou v podzemce
A které odvěkli ze střechy
Mávající genitáliemi
A rukopisy,
Kteří se nechali
Mrdat do prdele
Od svatouškovských
Motocyklistů
A vřeštěli radostí....

Jaká sfinga
Z cementu a aluminia
Jim rozrazila lebku
A pozřela jejich mozky
A fantazii?
MOLOCH
Molochu! Samoto! Špíno!
Šerednosti! Popelnice
A nedosažitelné dolary!
Děti vřískající pod schody!
Chlapci vzlykající v armádách!
Starci plačící v parcích!...
Molochu, Molochu,
Noční můro Molochu!
Noční můro Molochu!
Molochu, nelásko!
Mentální Molochu

knihu „Psychedelická zkušenost“ (Psychedelical experience) s podtitulem „Příručka na podkladě Tibetské knihy mrtvých“. Leary v tomto starém náboženském spise údajně našel text, který „neuvěřitelně přesně charakterizoval sled a povahu zážitků, které člověk prožívá v extatickém stavu“ při požití drogy. S jistým intelektuálním diletantstvím pak L., A. a M. vytvořili „modernizovanou“ verzi textu, který prezentovali nikoliv jako drogový manuál, ale jako ideologického průvodce před drogovým tripem a během něj. Zneužívání drog, zejména LSD tak poskytli širší ideologické zdůvodnění. Kniha měla zejména mezi mládeží obrovský ohlas a významně přispěla k masovému rozšíření experimentování s drogami. Leary věnoval značné úsilí propagování LSD. V roce 1966 byl zatčen pro trestné činy spojené se zneužíváním drog. V roce 1970 však z vězení uprchl. Azyl našel ve Švýcarsku. V roce 1973 byl na základě mezinárodního zatykače vydán zpět do USA a odeslán za mříže. Z tohoto období se datuje počátek Learyho údajné spolupráce s policií. V roce 1976 byl omilostněn a propuštěn na svobodu. V roce 1983 vydal knihu o svém životě „Záblesky paměti“ (Flashbacks, v češtině ...) Usadil se v Kalifornii, kde se věnoval především novým nastupujícím technologiím a problémům spojeným s počítačovou revolucí. V 80. letech sestavoval počítačové programy, pokračoval v psaní knih a přednášel. Technokulturu se zabývá v knihách „Surfování síťemi vědomí“ (Surfing the Conscious Nets, 1995) a „Chaos a Kyberkultura“ (Chaos and Cyberculture, 1995) Třebaže svůj zájem

Molochu těžkopádný
 Soudce lidí...
 Molochu, tvé oči jsou
 Tisíce slepých oken!
 Molochu, tvé mrakodrapy
 Stojí v dlouhých ulicích
 Jako Jehovové bez konce!
 Molochu, tvoje fabriky sní
 A krákají v mlze!...
 Molochu, tvé komíny a antény
 Korunují velkoměsta!
 Molochu, tvá láska je nafta
 A kámen bez konce!
 Molochu, tvá duše
 Je elektřina a banky!
 Molochu, tvá bída
 Je postrach génia!
 Molochu, tvůj osud je mračno
 Bezpohlavního vodíku!
 Molochu, tvé jméno
 Je Myšlenka!...

INFEKCE

Václav HRABĚ

Spadl jsem ze skály porostlé arnikou
 a teď ležím
 rozedřenou kůži mám plnou písku suchého listí
 a tebe

Nejhorší případ tetanu v dějinách lékařství
 Všechny kapacity nade mnou pokývaly hlavami a odešly
 Je to prý skorem zbytečné
 Vrchní sestra přináší
 pomeranče cigarety a třináct reprodukcí Botticelliho
 Posilněte se večer vás budou operovat
 Vezmou vám srdce Máte příliš velké srdce
 na to abyste s ním mohl žít

Loupu pomeranč a vzpomínám
 na Prahu Čvachtavý sníh Rackové Na 7. listopadu
 bylo slavnostní osvětlení pamatuješ?
 Moje bílá nemocniční postel se houpe jako tramvaj
 do které se opřel vítr

přeměroval z drog na
 počítačové technologie, až do
 své smrti byl označován na
 „gurua LSD“.

Richard Alpert
 (1931nebo 1933)

Narozen v Bostonu
 (americký stát Massachusetts.
 První zkušenost
 s halucinogenními drogami
 učil v roce 1961 s Timothyem
 Learym, se kterým
 spolupracoval na Harvardské
 univerzitě v rámci tzv.
 „Harvardského
 psylocibynového projektu“.
 V roce 1963 byli společně
 s Learym z univerzity
 propuštěni. Dále
 spolupracovali při zakládání
 Mezinárodní nadace pro
 vnitřní svobodu (IFIF) a při
 drogových experimentech
 v Millbrook. S L. A.
 Mentznerem vydal kultovní
 knihu „Psychedelická
 zkušenost“. V roce 1967 odejel
 do Indie, kde se stal žákem
 spirituálního učitele Neem
 Karoli Baby. Zde přijal i nové
 jméno Ram Dass („Služebník
 Boha“). Po návratu do USA
 začal přednášet sadhanu,
 neboli vlastní spirituální učení,
 silně ovlivněné orientálními
 filozofiemi. V roce 1974 k tomu
 účelu založil vlastní
 Hanumanovu nadaci. V roce
 1978 stal se spoluzakladatelem
 mezinárodní nadace Seva
 (neboli „služba“ v sanskrtu),
 zaměřené na pomoc trpícím
 lidem ve světě. V roce 1997 mu
 po infarktu ochrnula pravá
 polovina těla. Mezi jeho
 nejznámější knihy patří „Být
 zde nyní (Be Here Now (ed.
 1971), Zázrak lásky: příběhy o
 Neem Karoli Babovi (ed.
 1979), , Cesta probuzení (Journey of Awakening, 1990).

Je to smutné nebo možná směšné
ale asi jím umřu pod nožem
protože jenom ty
máš krev
stejně skupiny jako já

Musím jím říct kde tě najdou
Nelekej se Až pro tebe přijedou
budu ležet mezi lesklými vyvařenými nástroji
a nebudu vědět
že jsi přišla

Vím
že mě nemáš ráda
ale já tě mám
v krvi rozpuštěnou
s bacily tetanu s vůní kouře a arniky a šlágry
tak starými
že je už vůbec nikdo nepamatuje

/sbírka Václav HRABĚ: Blues, Labyrint Praha 1999/

PRAVIDELNÉ JEDNÁNÍ STÁLÉ PRACOVNÍ SKUPINY O PAŠOVÁNÍ A OBCHODU S OPL "DROGY", KONANÉ VE DNECH 14. - 15.11.2000 V HAMBURKU/SRN.

Zdroj NÁRODNÍ PROTIDROGOVÁ CENTRÁLA

První zmínka o zasedání stálé pracovní skupiny o pašování a obchodu s OPL "DROGY" (v odborných kruzích více známa jako "StAR" - tato zkratka byla vytvořena z německého pojmenování pracovní skupiny "Ständige Arbeitsgruppe Rauschgift") byla zveřejněna v "Bulletinu" NPDC č.3/2000.

Co je vlastně "StAR" ? Jedná se o jednu ze stálých mezinárodních pracovních skupin, která byla založena již v roce 1972 a to pod vedením Spolkového kriminálního úřadu Wiesbaden/SRN. Postupem let se složení stálých členů skupiny ustálilo na zástupcích těchto policejních, celních a justičních orgánů :

- Spolkový kriminální úřad Wiesbaden/SRN,
- zástupci složek pro boj s drogovou kriminalitou jednotlivých zemských kriminálních úřadů spolkových zemí SRN,
- zástupce Celního kriminálního úřadu Kolín nad Rýnem/SRN,
- zástupce Centrální úřadovny pro drogovou kriminalitu státního zastupitelství Frankfurt nad Mohanem/SRN,
- zástupci národních policejních úřadů pro boj s drogovou kriminalitou zemí majících se SRN společnou hranici a Slovenské republiky,
- zástupci DEA USA, Generálního sekretariátu ICPO "INTERPOL" Lyon a "EUROPOLU".

Nejdůležitější úkoly "StAR" :

- 1) sledování a posouzení trendů ve vývoji drogové kriminality zejména :
 - popis a analýza stávající situace,
 - nastínění nových tendencí a možného vývoje,
 - zajištění výměny informací a zkušeností jak na národní tak mezinárodní úrovni,
- 2) vypracování nových policejních strategií, metod a opatření k boji proti drogové kriminalitě, vyhodnocení jejich efektivity a možností využití,
- 3) koordinace v závažných případech boje proti drogové kriminalitě,
- 4) vytváření a aplikace vzdělávacích projektů mezi účastnickými státy,
- 5) posouzení případně aplikace nových vědeckých metod do policejní praxe,
- 4) sledování a vyhodnocení vývoje v oblasti zákonných úprav, předpisů, konvencí a
- 5) rozhodnutí týkajících se drogové kriminality, s cílem tyto v členských státech pokud možno sesoulaďovat a harmonizovat.

Jednání "StAR" se konají 2 x ročně vždy jarním a podzimním termínem. Zástupce NPDC jako vrcholové policejní složky činné v oblasti boje proti drogové kriminalitě se jednání "StAR" pravidelně účastní od jarního zasedání roku 1993.

Výše zmíněné jednání v Hamburku bylo již 94. pracovním jednáním skupiny "StAR".

Jednání se zúčastnili zástupci většiny výše uvedených stálých členů "StAR".

Výběr nejdůležitějších informací :

SRN - i v roce 1999 a prvních devíti měsících roku 2000 zůstal zachován trend, sledovaný již od roku 1989 a to stále rostoucí počet drogových deliktů. V průměru o 13,8 % stoupl v SRN počet prvokonzumentů drog. Velmi markantní je tento trend u prvokonzumentů XTC, kdy jejich počet v jednotlivých spolkových zemích vzrostl v rozmezí 19,6 - 357,8 %. V oblasti zabavených množství OPL byl největší nárůst zaznamenán u XTC a marihuany. Jako skutečnost hodná zřetele byl zaznamenán rostoucí zájem o kysličník platiny (PtO₂) - látku používanou jako katalyzátor při výrobě syntetických OPL. PtO₂ lze použít pro syntézu velmi žádaných amfetaminů a MDMA a to při použití výchozích látek BMK, PMK i efedrinu. Dále byla zmíněna problematika tzv. "černého" kokainu, jehož dodávky byly zabaveny jak v Evropě tak v Americe (deklarován byl např. jako "pigmentové barvy" apod.). Jedná se o poměrně jednoduché "maskování" drog přidáním černého nebo červeného

barevného doplňku. Výhodou takto "maskovaných" zásilek je, že kokain částečně změní své fyzikální vlastnosti např. ztrácí charakteristický zápach a je proto hůře identifikovatelný pro drogové psy. Nevýhodou je nutnost jeho opětovné izolace po dopravení do místa určení. Velký rozruch byl v SRN vyvolán v tisku zveřejněnými informacemi, podle kterých je 98 % německých bankovek kontaminováno kokainem nebo informace o nalezení stopových množství této drogy na toaletách "Reichstagu" t.j. budovy německého parlamentu. Jako zajímavost byl zmíněn případ, kdy byly ve výrobní hale nedaleko Bogotá/Kolumbie nalezeny části ponorky, která byla vyráběna se záměrem využít ji k pašování kokainu. Podle odhadů by kapacita tohoto podmořského člunu byla cca 150 - 200 t kokainu. V příhraničních oblastech Saska bylo v uplynulém období roku 2000 zabaveno celkem 6,4 kg amfetaminu a metamfetaminu, z toho 4,4 kg "krystalického speedu" (metamfetamin vyráběný v ČR) - tyto skutečnosti potvrzují trend rostoucího vývozu této psychotropní látky do SRN. "Krystalický speed" se z příhraničních oblastí Saska začíná šířit i do dalších spolkových zemí jako např. Thuringen. Ve Spolkové zemi Porýní - Falc bylo v rámci nárůstu počtu osob zemřelých v souvislosti s OPL zaznamenáno i 5 případů, kdy zemřelé osoby byly konzumenty výhradně XTC. Podle informací berlínských úřadů ztrácí monstr-akce "LOVE-PARADE" pro účastníky na atraktivitě - údaje pořadatelů a odhady policie se liší takřka o 0,5 mil v neprospěch organizátorů. V rámci opatření s touto akcí souvisejících byl odhalen i případ, kdy kromě prodeje tablet XTC bylo zabaveno i 4 000 ks tablet krmení pro kočky (logo "srdíčko"), které byly za XTC vydávány. Ve Frankfurtu nad Mohanem bylo v tomto roce odhaleno a zlikvidováno již 6 laboratorů na výrobu cracku. Zástupcem spolkové země Severní Porýní - Vestfálsko byly zmíněny případy pašování desítek kg khatu po trase Holandsko (nakládky v okolí Amsterdamu) - SRN - USA (Chicago, New York). Droga je přepravována leteckou cestou kurýry (vždy několik v jednom letadle) a je ukryta v kufrech těchto osob. Stoupá počet případů, kdy jsou na ilegálních skládkách nalezena velká množství odpadů po výrobě OPL - poslední byl registrován před 3mi týdny, kdy bylo nalezeno celkem cca 5 t odpadů. Ve Šlesvicku - Holštýnsku je mezi osobami zemřelými v souvislosti s OPL registrován i poměrně vysoký počet tzv. "metadonových" mrtvých (v této zemi je do metadonových programů zařazeno celkem cca 1 200 osob). V Hamburku užívá z celkového počtu konzumentů kokainu 20 % výhradně crack - v posledním období došlo k drastickému nárůstu zabavených množství kokainu u menších dealerů, zasobujících pouliční prodejce. Zástupce Celního kriminálního úřadu Kolín nad Rýnem (dále jen ZKA) přednesl informaci k akci "ROADRUNNER II", která byla v době 08. - 20.10.2000 provedena ve státech podél "Balkánské cesty". Akce se přímo zúčastnilo 27 států. V rámci akce bylo ve třech případech zabaveno cca 100 kg heroinu a menší množství hašiše a marihuany.

Francie - jsou registrovány nové tendence v oblasti XTC - v prvních 9ti měsících roku 2000 bylo zabaveno 2x větší množství než za srovnatelné období roku 1999. Francouzské území je především transitní oblastí pro v Holandsku vyrobenou XTC, která je dále dopravována do Španělska, USA nebo jihovýchodní Asie. Takřka veškerá XTC pro trhy ve Velké Británii putuje touto cestou. Byly potvrzeny informace o zapojení triád z Hongkongu do obchodů s heroinem, kdy je heroin pašován do Holandska a zpět do jihovýchodní Asie jsou převáženy syntetické OPL. Obchod s kokainem (trasy do Francie vedou přes Španělsko a Portugalsko) je ovládán zločineckými skupinami z jižní Francie, které jsou v přímém spojení s kolumbijskými kartely.

USA - na zdejších trzích roste množství asijského metamfetaminu a evropské XTC. Opětovně se potvrzují poznatky o izraelských skupinách, které do USA dodávají XTC (a vyměňují ji např. s kalifornskými pouličními gangy za kokain). Významným krokem bylo zvýšení trestů za nelegální obchod s a distribuci XTC a to na úroveň trestů za obchod s metamfetaminem (doposud byla XTC "na úrovni" marihuany).

Švýcarsko - na trhu ve Švýcarsku je nadbytek OPL. Trhy s heroinem ovládají stále kosovští Albánci, kteří se snaží stále více angažovat i v oblasti kokainu (a částečně vytlačují západoafrické skupiny). Pěstování konopí stále není upraveno žádnou zákonnou normou, produkce stále mírně roste. Jsou zabavovány desítky tisíc tablet "jaby", metamfetaminu z jihovýchodní Asie. V obchodech s "jabou" jsou angažovány skupiny Laosanů, Kambodžanů a Thajců, význačným znakem těchto skupin je silně násilné chování.

Polsko - rostou zabavená množství heroinu. Hlavními dodavateli na polský trh jsou Turci, menší množství jsou obchodována Poláky. V rámci Evropy stoupá počet zadržených kurýrů s heroinem, kteří pocházejí z Polska. V zemi se podle odhadů polské policie nachází cca 200 laboratoří na výrobu syntetických OPL. V roce 2000 bylo doposud odhaleno a zlikvidováno 12 velkých laboratoří na výrobu met- a amfetaminu. Jako novum je na polském trhu registrován metamfetamin v tabletové formě. Polská policie registruje rostoucí počet případů, kdy jsou firmy obchodující s chemikáliemi vydírány výrobci OPL, kteří je nutí k dodávkám chemikálií potřebných pro výrobu OPL.

Holandsko - množství zabavené XTC v roce 1999 stoupl oproti roku 1998 3x, situace v roce 2000 se vyvíjí tak, že rok 1999 bude opět překonán. Jedním z opatření holandských orgánů bylo prodloužení doby existence USD ("Jednotky syntetické drogy") o další 4 roky.

severské země - na finské trhy je stále více amfetaminu pašováno přes Island, do Švédska byla "otevřena" nová přímá cesta těchto drog z Ruska. V Dánsku bylo registrováno 3 - 5 případů úmrtí po konzumu XTC - je však třeba poznamenat, že přímá příčinná souvislost ebyla doposud jednoznačně prokázána.

Belgie - obchod s kokainem je koncentrován především do oblastí Bruselu a Antverp, kde jsou usídleny silné kolonie Kolumbijců a jejichž prostřednictvím jsou organizovány přímé dodávky z Jižní Ameriky. Stoupá počet polytoxikomanů, stále více zabavených dodávek obsahuje několik druhů drog. Turci se kromě zapojení do obchodů s heroinem stále častěji angažují do výroby a distribuce syntetických drog. Za poslední rok byla registrováno celkem 107 případů nálezů odpadů po výrobě syntetických OPL.

INTERPOL - jako stále důležitější místo, kde se organizují obchody s heroinem se jeví Bosna a Hercegovina - stoupá počet osob pocházejících z této balkánské země, které jsou do nelegálních činností zapojeny. Stejně tak je registrován rostoucí počet firem se sídlem v Bosně a Hercegovině, jejichž představitelé mají vazby na obchodníky s heroinem. Vysvětlením může být slabá státní správa a špatně řízené policejní složky.

Účastníci zasedání se shodli na tom, že ke každému projednávanému bodu programu bude v budoucnu v rámci diskuze projednáno, zda "StAR" zaujme k tomu kterému problému určité stanovisko, které by bylo v účastnických zemích prezentováno jako oficiální doporučení "StAR". Přímou na jednání bude toto stanovisko předběžně zformulováno a následně zařazeno do oficiálního protokolu z jednání. Vždy na následném zasedání bude současně s odsouhlasením konečného znění protokolu hlasováno i o tom, zda bude stanovisko "StAR" předáno jako oficiální doporučení jednotlivým zemím.

O zajímavostech z dalších jednání pracovní skupiny "StAR" přineseme informace v některém z dalších čísel našeho "Bulletinu".

NOC ORANŽOVÝCH ČEPIC

PhDr. Miroslav NOŽINA

Akce americké policie proti obchodování s drogami nejsou příliš účinné. Jenom málokdy se jí daří skutečně vytlačit dealery z ulic. Obyvatelé washingtonského Fairlawnu odmítli nečinně přihlížet, jak drogy ničí jejich děti. Sdružili se proto do skupin protidrogové domobrany. V drsném prostředí této černošské čtvrti se zrodil nový způsob boje proti drogovému zlu.

„Dávejte si pozor, je to nebezpečná oblast“, varuje taxikář, který nás s mým německým kolegou Andreasem v podvečer veze na do Fairlawnu, černošské čtvrti na předměstí Washingtonu. Máme zde sraz se členy „Orange Hats“ - pověstných Oranžových čepic.

Taxikář nás vysazuje na liduprázdné ulici. Ke kostelu jsme dorazili jako první.

„Nemám chvíli počkat?“ ptá ještě jednou pro jistotu. Když odmítáme, váhavě odjíždí. Je už tma. Jen o pár desítek metrů dál blikají neony malého nočního baru.

Ze tmy se vynořuje Peter Johnson. Je to živý šedesátník oblečený do uniformy protidrogových hlídek - jasně oranžové větrovky a baseballové čepice. Právě tato barva dala „Oranžovým čepicím“ jméno. Na zápěstí se Peterovi pohupuje vysílačka.

„Nečekáte dlouho? Musel jsem ještě nakrmit kocoura“, omlouvá se náš průvodce.

Další půlhodinu přešlapujeme z nohy na nohu a snažíme se o pokud možno plynulou konverzaci. Dialekt černých obyvatel Fairlawnu, plný specifických obrátů a slangových výrazů, rozhodně nenáleží ke klenotům anglické literatury. Před kostelem se postupně shromažďuje devět příslušníků Oranžových čepic. Přátelsky se usmívají, vtipkují. Všichni jsou černoši, většinou středního věku. Přichází i Edward Johnson, zakladatel a předseda místního sdružení Oranžových čepic. Myšlenka na zorganizování pořádkových hlídek ho prý napadla v lednu 1989 po jednom vloupání k jeho známým. Tehdy pochopil, že policie nemůže být všude a že on a jeho sousedé se musejí postarat o svoji bezpečnost především sami. Se svojí myšlenkou šel za pastorem a zástupci občanských sdružení ve čtvrti ... A měl úspěch. Po nesmělých začátcích si oranžovou uniformu začalo oblékat stále více lidí. Dnes má Fairlawnské sdružení téměř tři stovky členů ve věku od 30 do 70 let. Tři desítky z nich vycházejí každého večera na hlídku. Kontrolují 23 obytných bloků v okolí Minnesota Avenue. Ve Washingtonu je už dnes 34 takových skupin, jako jsou fairlawnští. „V našem městě máme vysokou kriminalitu, ale bez nás by situace byla ještě horší“, říká hrdě Edward.

Hlídka

Vysílačkou se spojujeme s druhou skupinou a pak vyrážíme vzhůru setmělou ulicí.. Ve čtvrti je zatím klid.

„Támhle stojí první *crackový dům*, který jsme objevili,“ ukazuje Edward na opuštěné dřevěné stavení v zahradě u cesty. Crack je jednou z úprav kokainu. Je vysoce návykový. „V domě žil chlapec se svým otcem. Když otec zemřel, neměl chlapec dostatek peněz, aby dům udržel. Přijal proto podnájemníka. Ten s sebou do domu přinesl i drogy a začal je odtud distribuovat. Chlapci jsme nejdřív dali výstrahu a nabídli mu pomoc. Když se ale nic nezměnilo, obrátilo se sdružení na policii a ta tam provedla razii“.

Takových odhalených *crackových domů* má sdružení na svém kontě již čtrnáct.

„Támhle v tom domě si koupili nový vůz. Vždycky ale měli málo peněz...“ Sheile Wilkinsonové z hlídky, která mi dům ukazuje, je to jasné. Na jeho obyvatele si Oranžové čepice budou muset dávat pozor.

Přicházíme k malému parčíku. Peter ještě s jedním členem hlídky spíše „na ukázkou“ prolézají nízké křoví. Ozve se zatroubení klaksonu a za zády nám zabrzdí auto. Pomalu z něj vylézá starý černoš s již zcela bílými vlasy a vousy. Ztěžka se opírá o hůl. I on má na hlavě nasazenou oranžovou čepici.

„To je Tatka Šmoula“, představuje mi nově příchozího Peter. „Špatně chodí a tak s námi na hlídku jezdí vozem“.

V jedné z postranních uliček zahlédneme skupinu teenagerů. Okamžitě se otáčejí a mizí ve tmě.

„Ten malý, ho byl Joseph ...“, Sheila bezpečně identifikuje jednoho z mladíků.

„Nevadí vám, že vás díky vašim nápadným uniformám dealeři a toxikomani okamžitě poznají?“

„To je právě účel. Nejsme tajní agenti. Naším záměrem je tyhle lidi neustále znepokojovat, neposkytnout jim chvíli klidu. Vytlačovat je z ulic a okolí škol. Chceme si pořídit i videokamery a filmovat dealery při práci na ulici. Když narazíme na chlapce či dívku ze sousedství jak nakupuje anebo užívá drogy, jdeme nejdříve za jeho rodiči. Až teprve potom následuje oznámení na policii.“ vysvětluje Edward.

„Co když se nějaký drogový dealer rozhodne Orange Hats ignorovat anebo se s ním dostanete do konfliktu?“

„Obyčejně stačí, když se objevíme v dohledu, protože dealeři vědí, že se umíme rychle spojit s policií. Jindy se na překupníka drog prostě sesypeme a vynadáme mu, co se do něj vejde.“ (Jeden z členů hlídky stranou ironicky dodává, že zejména Sheila je v tomto ohledu přeborník). „Takový chlapík dobře ví, že když si ho všimnem, má ve čtvrti po kšeftu.“

Blíží se půlnoc. Zastavujeme se na pivo v non-stop bistru a setkáváme se zde se strážníkem z místního policejního revíru Craigem Baconem. Okamžitě z něho dolují názor policejní veřejnosti na sdružení.

„Nevadí nám. Jejich pomoc je užitečná, protože se tady v okolí vyznají.“ Na Bacona se během jeho hlídky už dlouho nikdo neobrátil s žádostí o pomoc. Mnoho obyvatel Fairlawnu se bojí policie jako čert kříže. „Alo Oranžovým čepicím řeknou všechno.“ přiznává trochu zatrpkle policista. Pak se loučí a před bistrem nasedá do služebního vozu ke kolegům.

Síla komunity

„Ahoj, jak to jde?“ jakási žena se vyklání z balkónu jednoho z domů.

„Docela dobře, pojd' s námi,“ odpovídá vesele Edward.

Žena mávne odmítavě rukou. Oranžové čepice jsou sice oblíbené, ale ne všichni jsou ochotni dělat jejich práci. V amerických černošských komunitách je nedůvěra vůči státní moci hluboce zakořeněná. Každý, kdo je ochoten spolupracovat s policií riskuje, že získá pověst udavače. Konflikty s drogovými dealery navíc nejsou nijak příjemnou záležitostí. Jde při nich minimálně o zdraví.

„Ještě nedávno, když někdo viděl na ulici chlapíka prodávajícího drogy, raději sklopil hlavu, anebo přešel na druhý chodník. Bylo to jednodušší, než jít na policii, odpovídat na nepříjemné otázky anebo dokonce muset svědčit u soudu. Při komunikaci s Orange Hats takové nepříjemnosti odpadají, protože policii kontaktujeme my. Lidé nás proto daleko častěji upozorňují nás na problémy, dávají nám tipy.“ tvrdí Peter

„Lidé nám důvěřují“, dodává Edward. „Členové Oranžových čepic žijí tady v sousedství a všichni je znají. Organizujeme také veřejné slavnosti a vánoční besídky pro děti. Musíme se o ně začít starat dříve, než to udělají obchodníci s drogami“.

Hlavní zásadou „Oranžových“ je nejdříve nabídnout pomoc a až teprve potom volat policii. Být jejich členem, to neznamená jenom chodit na hlídku. Je to styl života založeného na odmítání drog, na principu sousedské solidarity a sociální kontroly. Právě absence těchto

hodnot je jedním z hlavních důvodů prudkého šíření zneužívání drog v anonymním prostředí městských aglomerací. Američané si po letech neúspěchů začínají stále naléhavěji uvědomovat bezvýchodnost dosavadního silového přístupu k problému nezákonného obchodu a zneužívání drog. V tomto konfliktu nezvítězí těžké zbraně a akce mužů v černých kuklách. Úspěch závisí na pěšácích jako jsou fairlawnsťáci a jejich ochotě bojovat.

„Nejdůležitější je vydržet! Musíme to kriminálníkům udělat co nejtěžší.“ shrnuje Edward nakonec.

Po půlnoci nás předseda fairlawnského sdružení odváží svým vozem do hotelu. „Přijď se na nás podívat,“ říká mi na rozloučenou. V té chvíli neví, že se jeho pozvání až nečekaně brzy vyplní. Za dva dny se ve Fairlawnu ocitám novu. Noc, shluk lidí, blikající majáky policejních vozů. k ránu klid. Jenom na chodníku zůstává bílou barvou namalovaný obrys muže. ještě před hodinou zde leželo tělo pouličního prodáváče drog, jehož dvěma ranami z pistole usmrtil „obchodní“ konkurent. Další oběť drogové války.

O TABÁKU

Jana ARCIMOVIČOVÁ

Z amerického zvyku k celosvětovému zlovyku

Kryštof Kolumbus uvádí ve svém deníku z první cesty, že jeho lidé narazili na Indiána, který měl kromě dalších věcí u sebe suché listy, kterých si tamní obyvatelé zřejmě velmi cenili a kterými Kryštofa Kolumba obdarovali již na San Salvadoru (zápis z pondělí 15. října 1492). Pravděpodobně se jednalo o tabák. Zdá se, že tento zápis je prvním oficiálním svědectvím o tom, že se tabák v Americe používal. Tabák je jedním z darů, který světu dala Amerika, ovšem vzhledem k negativním zdravotním dopadům kouření, je to dar spíše danajský.

Tabák je rostlina z čeledi lilkovitých. Asi 100 druhů tabáku se vyskytuje hlavně v Jižní Americe, ale rovněž v Austrálii a Polynésii. Pěstují se především dva druhy: tabák obecný (*Nicotiana tabacum*) a selský (*Nicotiana rustica*). Tabák obecný je jednoletá mělce kořenící rostlina, která dosahuje výšky asi 2 metry a zpravidla má jedinou přímou lodyhu, z níž vyrůstá 8-20 střídavých listů. Spodní řapíkaté listy jsou vejčité kopinaté a asi 30-60 cm dlouhé. Listy, které jsou výše na lodyze, jsou přisedlé a užší. Povrch listů a lodyhy je porostlý krátkými žláznatými chloupky. Květy, které jsou sestaveny v latech, mají zvonkovitý kalich a pěticípou, asi 4-5 cm dlouhou, růžovou či nachovou korunu. Plodem je vejčitá tobolka. Tabák selský je nižší (asi 1 metr), jeho listy mají delší řapíky a menší květy jsou zelenavě žluté. Zpracovávaným produktem jsou listy.

Jedovatý nikotin

Obsah alkaloidů v listech tabáku se pohybuje od 0,5 do 9 % v sušině. Hlavním alkaloidem je nikotin, z dalších alkaloidů obsahuje tabák nikotyrin, nornikotin, anabasin, nikotelin, myosmin. Nikotin působí na vegetativní nervstvo zpočátku jako stimulans (zvyšuje krevní tlak a tonus trávicího ústrojí) a poté jako blokátor (vyvolává křeče, respirační paralýzu). Při orálním podání nebo při inhalaci je jeho působení velice rychlé. Obdobně účinkuje i při vstřebání kůží. V případě požití koncentrovaného roztoku nikotinu může během několika minut dojít ke smrti. Smrtnou dávkou v takovém případě může být obsah dvou až tří cigaret požitých orálně. Nikotin je také návykovou látkou.

V čisté formě byl nikotin poprvé izolován v roce 1828, ale jeho farmakologické účinky byly prokázány až v roce 1898 anglickým fyziologem Langley z Cambridgeské univerzity. Ten potřel nikotinovým roztokem autonomní nervové ganglie různých druhů živočichů. Pozoroval nejprve stimulaci a pak inhibici nervového přenosu.

Aztécké dýmky, doutníky a cigarety

Zdá se, že tabák se v Americe rozšířil již velmi dávno. Podle některých názorů se tam dokonce pěstoval ještě dříve než kukuřice. V době, kdy do Ameriky připluli první Evropané, zde hrál tabák významnou úlohu. Nejvíce se kouřil, ale také šňupal, žvýkal, pil, jedl, lízal a dokonce zaváděl jako klystýr. Aztékové tabák někdy kouřili z dutých stébel třtiny podobně jako cigarety, jindy smíchaný s vonnými bylinami z dýmek. Listy tabáku rovněž balili do jakýchsi doutníků a ty vkládali do špiček ze želvoviny nebo ze stříbra. Kuřáci si stiskli nozdry a vdechovali kouř, který často i polykali. Aztécký vládce Montezuma měl údajně dýmky ze zlaceného a bohatě vyřezávaného dřeva a kouř z tabáku smíšeného s vonnou kopálovou pryskyřicí vdechoval jak ústy, tak nosem.

Tabák byl Aztéky doporučován i jako lék. Při rýmě se inhaloval prášek z jeho listů, ten se také při zánětech v ústech a bolestech zubů vtíral do ústní sliznice. Šamanům sloužil

tabák jako vykuřovadlo k dosažení jiných stavů vědomí. K rituálním účelům byl vzhledem k vyššímu obsahu účinných látek užíván především tabák selský.

První evropští propagátoři

První tabáková semena byla do Španělska přivezena v roce 1518. Zde byla také v roce 1535 v Seville rostlina poprvé popsána. Ovšem do Evropy se tabák dostal prostřednictvím Francouzů. Spisovatel a diplomat Jean sieur de Villemain Nicot (1530 – 1600), který byl v polovině šestnáctého století francouzským velvyslancem v Lisabonu, začal tuto rostlinu pěstovat na své zahrádce. Tabák se díky němu dostal do Francie a odtud se postupně rozšířil i do celé Evropy. Odměnou pro Jeana Nicota za tyto, možná trochu pochybné zásluhy bylo, že po něm rostlina nese latinský název *Nicotiana* a je po něm pojmenován i hlavní alkaloid tabáku nikotin.

Nesrovnatelně hůře dopadl první doložený kuřák v Anglii sir Walter Raleigh (1552-1618). Raleigh byl sice jedním z vůdců anglických loupežných výprav ve španělských koloniích, ale zároveň patřil k nejvzdělanějším mužům své doby. Byl oblíbencem královny Alžběty II. a dokonce byl po určitou dobu považován za jejího vážného nápadníka. Na břehu Severní Ameriky se pokusil založit kolonii, kterou na počest “panenské” královny nazval Virginii (*virgo* je latinsky panna). Shodou okolností se Virginie později proslavila svým tabákem (viržinský tabák), který se tam v roce 1612 začal pěstovat.

Další osudy Waltera Raleigha jsou více než pohnuté. Vzhledem k blízkým vztahům s královnou měl u dvora mnoho nepřátel. Když po smrti Alžběty II. nastoupil v roce 1603 na anglický trůn Jakub I., byl Raleigh obviněn ze spiknutí proti králi a odsouzen k smrti. Rozsudek ale nebyl vykonán a po dvanácti letech ho král vytáhl přímo z vězení z Toweru a postavil do čela anglického loďstva, které bojovalo proti Španělům. Walter Raleigh byl poražen a to ho stálo hlavu. Jakub I. rozkázal, aby byl sťat.

Toto nekompromisní rozhodnutí zřejmě nemělo s kouřením Waltera Raleigha nic společného, ovšem v této souvislosti je zajímavé, že tentýž Jakub I. napsal pamflet *Boj proti kouření*, v němž charakterizuje kouření jako “zlozvyk, který se přiči oku, je odporný čichu, škodlivý pro mysl, nebezpečný pro plíce a jeho temný zapáchající dým připomíná styžský kouř nad bezednou propastí.”

Nebezpečný lék

Obdobně jako jiné rostliny se tabák rozšířil i díky tomu, že ho doprovázela pověst účinného afrodiziaku. Měl mnoho příznivců, ale i odpůrců. V Číně, Japonsku a Persii se zpočátku za kouření tabáku dokonce popravovalo.

Tabák se v Evropě nejprve pěstoval k lékařským účelům, teprve později se začal kouřit a šňupat. Vzhledem k tomu, že rostlina je jako běžná uvedena v Matthioliho herbáři, který u nás vyšel v roce 1562, zdá se, že tabák vzal Evropu doslova útokem. Matthioli ji uvádí těmito slovy: “Tato cizokrajná bylina jest již nyní u nás v zahradách velmi obyčejná a dostala se k nám po prvé před nedávnými lety z Francie.” Matthioli ji doporučuje na zastaralý kašel, tíseň na prsou a také malým dětem proti škrkavkám a červům. Dále píše, že by se měla zevně přikládat na bolavá místa, lišeje, vředy a rány, na bolavé zuby apod. Matthioli sice radí v používání byliny k opatrnosti, nicméně pozdější praxe ukázala, že užívání tabáku je riskantní a může mít až smrtelné následky. V šestnáctém století kouření tabáku sice ještě nebylo celospolečenským problémem, ale to se brzy mělo změnit.

Z knihy Karla Kálala Omamování

Ministerstvo školství a národní osvěty začalo nedlouho po vzniku první republiky vydávat v Občanské knihovně osvětové brožury. Vyšla zde např. studie Dr. Edvarda Beneše *Povaha politického stranictví*, *Poselství presidentova* od T.G. Masaryka, *Učitel*

národů J. A. Komenský od Karla Štecha, dále studie věnované Bílé Hoře, československému odboji, Aloisu Jiráskovi, Karlu Havlíčkovi apod. Dvacátým pátým svazkem této edice je bezesporu velice zajímavé dílo Karla Kálala Omamování, první sociální otázka v době přítomné (1922). Autor v této brožurce kritizuje pití alkoholu a kouření. Jak líh, tak cigarety považuje za jedy. Zamýšlí se nad tím, proč lidé pijí a kouří a uvádí, jaký negativní dopad na jejich zdraví to má. Zde uvádíme část týkající se tabáku a kouření:

Nikotin

“Tabák je rostlina lilkovitá, podobí se blínu a durmanu; když se suší, páchne. Vylisujeme-li tabákové listí, nabudeme páchnoucí tekutiny, jako je močka v dýmce, kterážto tekutina obsahuje prudký jed, zvaný nikotin. Nikotin jest prudší než chlorid rtuťnatý (sublimát) a otrušík (arsen). Lékaři pustili jednu kapku nikotinu na rohovku v oku zvířete a to zahynulo.

I člověk umírá od jedné kapky nikotinu. Nejprve mu zbledne tvář, potom vystoupí na čelo chladný pot, člověk slábne, nohy se mu podlamují, vrhne, srdce mu rychle bije, potom chrápe, hlava se mu točí, v očích se mu tmí, hází sebou, svíjí se v křečích, ztratí paměť a umírá s penou na rtech.

Namočíme-li stéblo v nikotinu a přiložíme-li je k nosním dírkám ptáčka, tož ihned umírá. Žába hyne, jestliže jí vylíjí na hřbet močku z dýmky; to pasáci často vyzkoušeli.

Je zjištěno, že podloudníci, kteří přenášeli z Francie do Španěl tabák na nahém těle, zemřeli otravou. Tolstoj vypravuje, že jistý francouzský básník vypil sklenici vína, do které mu dali tabák a zemřel ve strašných bolestech. V Rusku- pokračuje Tolstoj – dva bratři se vsadili, kdo více vykouří; jeden vykouřil sedmáct dýmek, jednu za druhou, druhý osmáct, a oba hned zemřeli.

Jak působí kouření na jednotlivé orgány?

Hodně nikotinu se zničí úpravou tabáku v továrnách a při kouření se ho spálí polovice.

Nikotin především odnímá chuť k jídlu; to je velké slovo. A kazí krev. Zkažený žaludek a zkažená krev, to je dohromady těžká nemoc. Vzpomínám na své středoškolské spolužáky, kteří se učili kouřit; bledí, vyrážku na tváři – to svědčilo o zkažené krvi; nechutnalo jim jíst a stále pod sebe plivali – to jsou příznaky zkaženého žaludku.

Městský lid, zvláště muži, každého večera pijí a kouří; všimněte si, že jim druhého dne snídání nechutná. Ztěžka vypijí hrneček kávy, někteří čaj s rumem, kdežto nepijáci a nekuřáci jsou ráno hladoví a snědí bez vybírání, co se jim podá.

Také jsem měl tu a tam žáka, který hojně kouřil; pěkně červené líce počaly blednouti, pleť ztrácela lesk a nabývala skvrn, plné tváře oplaskly a všechny svaly změkly – na takovou proměnu stačí jeden týden.

Od kouře trpí oči. Kdo tak jednou za čas, sám abstinents, přijde do hostince, věru za půl hodiny utíká a doma oči vymývá. Často se udělají na očích skvrny a vřídky. Kdo dlí hodně v kouři, tomu slábne předčasně zrak. Od silného kouřené otráví se někdy i zrakový nerv a člověk úplně oslepne.

Kuřákům pukají pysky, jazyk mívá žlutý povlak, zubů bílých nemá ani jeden kuřák, černají a trolí se mu, v ústech mají hořko a nechutno a všem páchne odporně z úst.

Kuřáci mnoho plivají a připravují se o sliny, kterých je tolik potřebí k trávení; polykají-li je, jest ještě hůř, neboť s nimi polykají také nikotin.

Z deseti kuřáků mívá zpravidla osm vleklý, třeba jen slabý zánět hltanu i hrtanu. V hrdle je pálí a dráždí, a proto i více pijí. Silní kuřáci onemocňují rakovinou, jež se usadí do pysků nebo do jícnu nebo do žaludku; sám jsem takové poznal, kteří zemřeli v mladém věku.

Nejvíce trpí od kouření plíce. V hostincích bývá jako v komíně. Ale není kouř jako kouř, tabákový kouř obsahuje jed. Kuřák vypouští kouř z páchnoucích úst, někdy koncertuje vypouštěje ho nosem, druhý jej honem lapá a proplachuje jím plíce, třeba tuberkulosní, a postupuje ho třetímu. V malém a nízkém pokoji hostinském sedí mnohdy 30-50 hostů a všichni kouří, jeden cigarety, druhý doutník, třetí z dýmky; k tomu dělají zápach sirkami, dýchají pivem a vínem, sýry a slanečky a bojíce se průvanu nedopouštějí otevřít ani okénko... jakž nemají plíce trpěti! Zvláště, když mnozí lidé chodí do hostince každý den a sedí v něm 4-6 hodin. Kuřáci onemocní zádachou a ovšem i tuberkulemi.

Silní kuřáci mají často choré srdce, jež bije nepravidelně, tu slabě, tu zase silně, tu pomalu, tu zas rychle, slabě rozhání po těle krev, z čehož se vyvíjí vodnatelnost.

Kuřákům se často ruce i nohy třesou, oni též špatně spí, bývají prchlivi a někdy i zešílí – všechny nervové nemoci je stíhají.

*

Od tabáku trpí nejen ti, co kouří, ale i ti, kteří tabák ke kouření připravují. V továrnách je plno tabákového prachu, jenž usadá do úst, do nosu, do očí a vdechuje se i do plic. Dělníci v těchto továrnách jsou chudokrevní, zesláblí a často umírají souchotinami. Pracují tu nejčastěji děvčata a ženy (matky!), jimž zvláště puch a prach tabákový škodí.

Kuřáci spotřebují mnoho sirek. Na sirky potřebuje se kostík (fosfor), který je též jedovatý, a dělníci v sirkových továrnách trpí nemocemi plicními a žaludkovými, často dostávají žloutenku, vypadávají jim zuby a vyhnívají čelisti.

Působí nikotin také na ducha?

Nikotin také v první chvíli vzpružuje, potom dostavuje se ochablost. Kuřák, chce-li bdít, např. student, zapaluje si znovu. Vozka vzpružuje koně bičem, kuřáci se vzpružují nikotinem – vyznával to také Bismarck. Síly nedá ani bič, ani nikotin, naopak zmoří živoucí bytost to i ono.

V druhé době nikotin jako alkohol mysl zatemňuje, cit (zvláště stud) otupuje, vůli oslabuje.

Všimněme si, kdy si lidé zapalují doutník.

Když řekli nerozumné nebo urážlivé slovo, když zapomněli na slib, když prohráli v karty, když mají něco těžšího promyslet a nechce se jim, když mají vykonat nějakou práci a nedostává se jim chuti, když se jim nechce přiznat k vině apod.

A jestli už kouřili, tož v takových případech rázem vypouštějí z úst dvojnásobné oblaky dýmu. Podobně činí pijáci. Jak to vysvětlíme?

Kdykoli se dostaví výtky svědomí, člověk bezděčně hledá pomoc – zahušuje je. A čím? V našich krajích nikotinem a alkoholem. Mladíci začínají pít a kouřit, když dolehne pohlavní pud, s ním i hřích a zkalené svědomí.

V Paříži roztřídili několikrát na vysokých školách žáky na kuřáky a nekuřáky a vyzorovali, že nekuřáci prospívají lépe.

Jestliže přece mezi kuřáky a pijáky nejde lidi bystré a učené, neobhajujte tím sebe, nevíte, jací by byli, kdyby nepili a nekouřili. Tolstoj na Kantově slohu poznal, že se něčím omamoval; zjistil, že Kant kouřil. V ničem není člověk tak obratný jako v omlouvání svých naruživostí; čím horší svědomí, tím větší výřečnost.

Nikotin v životě sociálním

Nikotin – řekli jsme už – otupuje cit. V železničním oddělení sedí ženy a děti, vedle kuřáků či dva i tři, zapálí si a čadí netušíce, jakou to projevují necitelnost. Nemohu nevidět v činu takovém nevzdělanost, byť kuřáci měli po dvou doktorských diplomech. V oddělení je špatný, ba jedovatý vzduch, i když nekouří nikdo.

Jaká je nevědomost a necitelnost kouřit v rodinné jizbě, kde žije kojící žena a malé děti! A nikdo tu nepoučí, ani škola, ani kazatelna, ani časopis každodenně přicházejíc.

Nejsmutnější úkaz je, kouří-li žena nebo dívka. Je to strašný pokles studu; já si, vida to, připomínám výroky starých mudrců, kteří ve vymírání studu viděli počátek vymírání národa. Tuším, před válkou jsem žen kouřících neviděl; za války se zjevila kouřící dáma tu a tam v kavárně, dnes i v malých městech a hostincích i – domácnostech. Stud je to nejdražší v člověku; prchá-li z duší dívek, matek, žen, běda národu! Ženy nevědí, jak se zneuctí! Viděl jsem mladého muže podávati dívce cigarety. Když odešla, řekla jsem společníku dívky: “Dívka krásná”. Mladík mávnul rukou: “Nic po ní, takový chlap.” Ubezpečuji dívky a ženy, že kouřice upadají v úctě mužů, že ztratí na lásce a úctě svých dětí a tím i na výchovném vlivu a že ještě hrobům dětí budou vyčítat...Vím, že národy jsou na tom stupni, na jakém jsou matky; kdyby matky ztratily stud, nic už potom národ nezachrání!

Takový sociální význam má alkohol a nikotin!

Když před třemi sty lety přišel tabák do Evropy – Francouzi jej přivezli z Ameriky – lidé, zpozorovavše, že omamuje, se ulekli, ďábla tušíce. V Anglii odřezávali kuřákům rty, podobně v Rusku za cara Alexeje Michajloviče. V Turecku propíchli kuřákovi nos, děrou provlíkli dýmku, posadili jej na osla a tak jej vodili na odstrašení druhých lidí. Později kuřáky stínali nebo za živa na koly naráželi.

Ale všechno se vžívá, tak i lidé se čím dál méně tabáku štítily, až v době přítomné považuje se doutník v ústech muže za doplněk vkusného šatu a čistého prádla., muži nejraději kouří ve sváteční dni a na veřejných místech, ba dávají se s doutníkem i fotografovati. Zvyk všechno posvěti, i páchnoucí jed a z věkovitého zvyku je pak **těžko** se vyprostit!

Jiných sociálních následků jen se tak dotýkám.

Nikotin i alkohol přivádí ochablost těla, ta má za následek menší výkonnost. Většina nemocí, kterém přičítáme zachlazení nebo jídlu, je z alkoholu a nikotinu; kdo pije a kouří, tomu příroda neodpustí, musí to časem odstonat a **nemoc je ztráta velkého kapitálu**. Kdo zatemňuje mysl, kdo potlačuje svědomí, není pochyby, že utrpí i **hospodářsky**; zanedbaný Honza stává se králem jen v pohádkách, ve skutečném životě vypne se hospodářsky a společensky jen jasná mysl, jemný cit, silná vůle a bdělé svědomí. Já **zvláště chudé a vyděděné** prosím, aby se vyprostili – abstinencí.

Na celé zemi pěstuje se tabák asi na 25.000 hektarech výborných polí; co hladových lidí by se obživilo, kdyby se na té půdě pěstovaly užitečné rostliny!

Konečně sluší poznamenati, že kuřáci, zvláště jsou-li opilí, často bezděčně podpalují a zaviňují i milionové škody.

Proč se lidé omamují?

Ne pro zdraví, ne pro zahrátí, ne pro žízeň. Člověk je strašný požitkář, ale ani požitkářství není pravou příčinou pití a kouření; lihoviny a tabák jsou začátečnickům v požívání jich nechutny, odporly. Masaryk na tuto velkou otázku odpovídá ve studii o drobné práci: v člověku je prý silná tužba přejít **na jiný svět**. Tolstoj zas odpovídá, že se člověk omamuje, aby **utlumil svědomí**. Obě odpovědi jsou správné. Masarykova rozsahem širší, nadřazená.

Člověk chce na jiný svět; proto má rád změnu, rád cestuje, proto rád čte povídky a romány, vesnický lid o šlechtických salonech, šlechtic o životě v prostých chaloupkách; pohádky jsou nejmilejší, protože líčí svět zcela jiný.

Člověk má mnoho starostí a trampot; a popije-li nebo pokouří-li, alkohol a nikotin převedou jej na svět jiný, kde je bezstarostno, veselo. Nejvíce touží po jiném světě ti, které znepokojuje svědomí. Ono stále a stále povzbuzuje k činům dobrým a každý zlý čin vytkne. Zanedbáš práci, svědomí tě káře; zalžeš, svědomí káře; vzpomeneš na špatný svůj čin před mnoha lety, svědomí káře... Člověk touží mít od tohoto neustálého a přísného kazatele a

karatele aspoň na chvílku pokoj, chce se mu někde před ním ukrýti a prožít chvílku beze starosti a v příjemné náladě, v libém rozčilení. Člověk má strach – vysvětluje Masaryk – z jasnosti, přesnosti a čistoty myšlení, bojí se uvidět bolestnou pravdu, snad by mu řekla: jsi lhář, jsi ukrutník, jsi bídák. Trápí se z vleklé nemoci, z nedostatku, z nepodařené práce, z úmrtí dítěte: ve všech případech se mu ulehčí, omámí-li se. Za rakví lidé bolestně pláčí, po pohřbu vesele zpívají a tancují; ještě i otec, který pohřbil syna, vypravuje anekdoty – přešli všickni na jiný svět.

Ale ten svět je klam, ne pravda. A nás spasí pravda, byť bolestná, krutá; hledej pravdu, slyš pravdu, uč se pravdě...pravda tě vysvobodí! Pravda Páně zvítězí!"

Nicotiana Tabacum.

HISTORIE KRIMINÁLNÍ SLUŽBY /1918-1945 /

Marcela MACHUTOVÁ, Muzeum Policie ČR

„Až do minulého století věnovalo lidstvo zločinu a zločinci poměrně malou pozornost, nepřihlížejíc k těm různým činitelům a okolnostem, jež provázejí každý spáchaný trestný čin. Dopustil-li se kdo - podle tehdy platných norem zločinu, nebo byl z jeho spáchání podezřelým, byl potrestán a více se o záležitosti nikdo nestaral“ (Lebeda J.: Učebnice kriminalistiky, Praha 1931, str. 7).

Ráz trestných činů se měnil a měnily se i prostředky k jejich provádění. Původní primitivní nástroje a zločinecké pomůcky byly postupně nahrazovány stále dokonalejšími, měnily se způsoby provádění trestných činů a koneckonců i jejich hodnocení společností.

Trestný čin je však reálnou skutečností. Stal se, nebo nestal a my si i dnes musíme uvědomit nejen jeho podstatu, ale i všechny okolnosti a jevy, které s ním souvisí a doprovází jej.

Postupně vyvstala potřeba dát bezpečnostním orgánům návod, jak dosáhnout úspěchu v potírání zločinu, jak jej vůbec vyšetřovat.

Samozřejmě to znamenalo i to, vytvořit si bezpečnostní orgány, které by shromažďovaly důkazy nezbytné k odhalování trestného činu, k zajištění pachatele a jeho usvědčení. Orgány jež by zajišťovaly místo činu, zajišťovaly a vyhodnocovaly stopy. Mělo jít vždy o to, aby žádný trestný čin nezůstal neodhalen a stejně aby žádný člověk nebyl nespravedlivě stíhán.

Pootevřeme tedy dvířka do historie kriminální služby.

V době první republiky byly úkoly kriminální služby plněny jednak četnickým sborem a v jeho rámci posléze vybudovanými a speciálně vybavenými četnickými pátracími stanicemi, jednak bezpečnostními odděleními policejních úřadů. Aniž bychom se chtěli blíže zabývat vzájemným poměrem obou těchto výkonných složek (četnictvo, policie), musíme si ujasnit tento obor vnitřní bezpečnosti.

Organizace policejního ředitelství v Praze po roce 1918 se stala základem organizace všech policejních orgánů. Z hlediska kriminální služby a kriminalistiky bylo nejdůležitější složkou IV. Bezpečnostní oddělení. Jeho agenda se členila na kriminální oddělení, kde se vyšetřovaly trestné činy spáchané v obvodu policejního ředitelství - železniční, poštovní, oddělení pro stíhání padělatelů platidel, pro stíhání kapesních zlodějů a lupičů pokladen, mravnostní oddělení, oddělení evidenční, vydávající Ústřední policejní věstník a Policejní oznamovatel, zjišťovací úřad se sbírkou fotografií pachatelů a daktyloskopickou registrací, oddělení sociální a ústřední ohlašovací úřad obyvatelstva.

Ale už od roku 1901 bylo u policejního ředitelství v Praze daktyloskopické oddělení, kde byly např. otisky prstů klasifikovány podle Vucetichova systému. Ten byl o dva roky pozměněn Protivenským na „Pražský systém“ a v roce 1919 bylo celé oddělení přeorganizováno na Ústřední daktyloskopickou stanici“ pro celou republiku (Výnos ministerstva vnitra ze dne 9.5.1919 č. 1650/19-5). Všechny policejní ředitelství i komisařství měla svá bezpečnostní oddělení s příslušným počtem detektivů, kteří tvořili sbory civilní stráže bezpečnosti. Policejní ředitelství v Praze vykonávalo sice funkce daktyloskopické ústředny i ústředny pro stíhání padělatelů peněz a cenných papírů, ale těmto orgánům chyběla výkonná moc.

Víme, že předválečné poměry si vynucovaly zřizování dalších policejních úřadů zejména v pohraničí a tím se stalo, že se zvyšoval počet obyvatelstva, které bylo ve věcech kriminálních „obsluhováno“ bezpečnostními odděleními policejních úřadů (asi 1/3 obyvatelstva spadala do této působnosti a 2/3 do působnosti četnického sboru). Přihlédneme-li k faktu, že se už tehdy kriminalita ve městě lišila od kriminality na venkově co do kvality a hlavně co do kvantity, nepřekvapí nás fakta, z nichž je patrné, že bezpečnostní oddělení

policejních úřadů zpracovávala téměř polovinu trestných činů spáchaných na území republiky. Známa byla i ta skutečnost, že byly ohromné rozdíly v odborné způsobilosti a teoretické přípravě příslušníků četnictva (zejména četnických pátracích stanic) a příslušníků policejních strážních sborů. Zatím co u policejních sborů nebylo ani základní, natož speciální školení a jejich příslušníci nastupovali k různým nově zřizovaným, technicky nevybaveným policejním úřadům, bez téměř nutné přípravy, četníci byli školeni v řadě odborných kursů. Nelze se proto divit, že hlavně četnické pátrací stanice, s na tu dobu dokonalým technickým vybavením, dosahovaly velmi dobré úrovně. Z toho je patrné, že se na úseku kriminální služby vyvíjela činnost dvoukolejně (a to se nezmiňujeme o kriminální policii), přičemž každá složka pracovala samostatně a na sobě nezávisle.

V této době byla velice zřetelně pocíťována potřeba instituce, která by tento nedostatek zmírnila, stala by se centrálou spojující oba tyto druhy kriminálních složek uvnitř státu a reprezentovala kriminální službu na mezinárodním poli.

Už v roce 1919 podal policejní ředitel, člen Mezinárodní kriminálně policejní komise ve Vídni, Dr. Klíma návrh ministerstvu vnitra na zřízení zvláštní všeobecné kriminální ústředny, která by vedla ústřední přehled zločinců, soustřeďovala zprávy všech bezpečnostních orgánů v republice a pečovala o odbornou přípravu policejních orgánů.

Několika dalšími výnosy z roku 1926 a 1927 bylo upřesněno, že by se činnost takového útvaru měla vztahovat na zločince, kteří se neomezují na určité místo nebo území, kteří jsou určitým způsobem specializovaní, zvláště nebezpeční a pátrání po nich je zvláště obtížné. Úředníci ve svých návrzích řešili spolupráci všech bezpečnostních složek - uniformovaných i neuniformovaných sborů s četnictvem i to, jak mají být ústředně podávány zprávy o zločincích takového druhu. Telefonicky či telegraficky odesílané zprávy měla ústředna vyhodnotit a zveřejňovat pátrání v úředním listě. Z ústředny se také měl ve zvlášť těžkých případech vysílat k řešení případu speciální orgán, jež však neměl zasahovat do kompetencí místních složek. Návrh počítal i s mezinárodní spoluprací a dohledem a registrací o přijetí a propouštění vězňů z věznic a trestnic.

Na policejním ředitelství a ministerstvu vnitra se radili důkladně a tak podle předchozích nařízení teprve výnosem ze dne 13.4.1929 č. 62901/5 zřídilo ministerstvo u policejního ředitelství v Praze jako jeho integrovanou součást Všeobecnou kriminální ústřednu i mimo jiné pro potřeby koordinace pátrací služby vykonávané četnictvem a ostatní policií. Vůči četnictvu neměla však ani ona nařizovací pravomoc a její působnost se více méně vztahovala na oblast Velké Prahy, přičemž nezasahovala do venkovských oblastí, jež patřily do působnosti četnictva. Ústředna byla pověřena funkcemi, které dosud vykonávalo oddělení pro stíhání padělatelů platidel, šeků a cenných papírů, ústřední úřad pro potírání obchodu ženami a dětmi, oddělení pro stíhání krádeží a podvodů ke škodě železničního eráru a konečně oddělení pro stíhání krádeží a podvodů ke škodě poštovního eráru. Ústředna došlé informace zpracovávala a naopak na dožádání informace poskytovala a zveřejňovala je ve zvláštním časopise. Soustřeďovaly a řešily se zde úkoly, které se vymykaly z rámce působnosti místních úřadů a které vyžadovaly svým způsobem centrální vedení a jednotnou linii vyplývající z určitých zobecněných praktických zkušeností a vědeckých závěrů na úrovni tehdejšího poznání.

Při realizaci všech jistě dobrých záměrů, které kriminální služba ve třicátých letech měla, se naráželo na několik překážek. Kriminální ústředna byla příliš úzce spjata s pražskou kriminální policií a někdy to vypadalo, že je jen její vnitřní organizační složkou. Organizační struktura Všeobecné kriminální ústředny byla přizpůsobena plnění tří základních směrů činnosti. Jednak se řešily otázky registrační a evidenční, potom šlo o určité odborné a vědecké zúročení získaných poznatků a konečně o praktické pátrací cíle.

První oblast problémů řešilo několik speciálních ústředen: daktyloskopická, ke zjišťování totožnosti, k evidenci neznámých mrtvol a k pátrání po nezvěstných, pro

srovnávání a zkoumání písma a ústřední sbírka fotografií. V ústředně bylo zařazeno i zpravodajské oddělení, kde šlo už o určitou analytickou činnost, která znamenala pro bezpečnostní orgány ohromné plus. Jeho pracovníci porovnávali trestné činy, způsob jejich provedení, popisy pachatelů atd. a udávali směr dalším praktickým opatřením. Duší ústředny měly pak být právní oddělení, jež se zabývalo právními, technickými ale i teoretickými otázkami. Staralo se i o zvyšování odborné úrovně bezpečnostních pracovníků přednáškami, publikacemi, kursy, exkurzemi, péčí o odbornou knihovnu.

Ústředna se stala průkopnicí vědeckých kriminalistických výzkumů a pozorování, prostřednicí mezi tuzemskými a zahraničními kriminálními úřady a byla povolána k tomu, aby odstranila nedostatky v kriminalistické praxi. Zřízením Všeobecné kriminální ústředny byl učiněn krok kupředu, i když velice nepatrný. Ústředna se stala prvoinstanční institucí, která zde stála ještě vedle četnického pátracího oddělení, řídicího centra četnických pátracích stanic.

Potřeba zkvalitnění pátrací služby i snaha po samostatnosti v oblasti kriminalistiky v činnosti četnictva vedla totiž v roce 1922 ke zřízení zvláštního četnického oddělení u poznávacího úřadu Policejního ředitelství v Praze. V roce 1927 se osamostatnilo a pracovalo jako Ústřední četnické pátrací oddělení v objektu Zemského velitelství pro Čechy v Praze, Karmelitské ulici. Podle obsahu činnosti se dělilo na skupiny daktyloskopickou, fotografickou, specializace pachatelů, kriminální evidence, evidence cikánů a lupičů pokladen, korespondence, zpráv a bezpečnostního rozhlasu, organizační a studijní skupinu, která řídila chov, výcvik a používání služebních psů. Ústřední četnické pátrací oddělení bylo vrcholným orgánem kriminalistické služby četnictva a celý jeho další vývoj znamenal prestižní a kompetenční boj s Všeobecnou kriminální ústřednou. Vznik a další vývoj Všeobecné kriminální ústředny se totiž stal vlastně organizační záležitostí pražského bezpečnostního oddělení, aniž se tím kriminální službě z hlediska celostátního pronikavě pomohlo.

Místo činu pokusu loupežné vraždy v Budči u Běchovic, 14.9. 1928

VÝVOJ PSYCHIATRIE V DĚJINÁCH

Miloš VANĚČEK

Duševní choroby představují zdravotnickou problematiku tak starou, jak je stará kulturní historie medicíny vůbec.

Výklad vzniku duševních chorob a stav zdravotnické péče o duševně choré probíhal ve svém historickém vývoji vždy v souvislosti s filozofickými směry, přírodovědeckými znalostmi a kulturní vyspělostí každé jednotlivé etapy společenského vývoje lidstva. Jak psychiatrické teorie, tak psychiatrická praxe byly tudíž odrazem obecného historického procesu vývoje lidské společnosti.

Vývoj zdravotnické péče od primitivního léčitelství až po prvotní formy lékařství lze názorně sledovat na úrovni léčebné péče v Egyptě, Babylónii, Indii, Číně, Řecku, Římě a jinde. Přitom je zajímavé sledovat postupně se vyvíjející úroveň péče o duševně choré, a to od primitivního zařikávání démonů až po určitou formu již koncepčně zdůvodněné terapie, odpovídající jednak lékařskému myšlení té které doby, jednak odpovídající empiricky získaným poznatkům a zkušenostem.

Péči o duševně choré však nelze vývojově sledovat a hodnotit izolovaně, odděleně od vývoje ostatní medicíny, poněvadž psychiatrická péče byla nedílnou součástí vývoje lékařství vůbec.

EGYPT.

Historie medicíny starého Egypta je rozložena časově do rozsáhlého údobí 30 dynastií, představujících asi 3500 let před naším letopočtem a zahrnujících v sobě takzvanou ranou dobu, Starou říši, Střední říši, Novou říši a Pozdní říši. Pochopitelně že lékařství i zdravotnická péče byly odlišné a jiné v každém z těchto období vývoje a trvání staroegyptské kultury.

Představu o staroegyptském lékařství dávají texty staroegyptských papyrů, které jsou nejcennějším zdrojem našich vědomostí.

Papyrus Ebersův, který pochází z doby asi 1500 let před n.l., který svým obsahem zasahuje prakticky do všech odvětví tehdejšího lékařství jsou obsaženy texty modliteb k zařikávání zlých duchů, způsobujících posedlost, a tím duševní poruchy. Jsou v něm první zmínky o duševních chorobách ve Starém Egyptě vůbec.

V této době byly k léčbě duševních chorob zasvěcovány chrámy v Memfidě, Sais a v Thébách, při nichž bylo zřízeno též vyučovací středisko pro příští lékaře, to je kněze zařikávače a v nichž hlavním léčebným postupem byl zařikávací ceremoniál, modlitby a chrámový spánek.

Mnohé z těchto chrámů byly přeměněny v azyly pro duševně nemocné, v nichž léčba spočívala navíc ještě v tělesných cvičeních, procházkách po chrámových zahradách, v tanci, zábavě, hudbě a v obveselování mysli prohlídkou chrámových maleb. Denní léčebný režim byl pevně dodržován pod vedením lékařů, to je chrámových kněží. Toto vše značně přispívalo k uklidnění nemocných a k opětovnému nabytí duševního zdraví, hlavně u těch nemocných, kteří trpěli zádumčivostí.

Za zmínku stojí, že v textech staroegyptských papyrů se neobjevuje výraz „léčba“, nýbrž nacházíme zde jiné termíny, jako „postrašení, vyhánění, rozbití, zničení choroby“, tedy vesměs výrazy, které poukazují na příčinnou souvislost duševní choroby s posedlostí.

Nejstarší egyptský záznam o duševní chorobě pochází od vezíra Ptahhotepa (asi 300 př.n.l.), jež popsal duševní příznaky doprovázející stáří, zejména senilní poruchy paměti.

Zdá se tudíž zcela odůvodněné domnívat se, že v průběhu společenského vývoje starého Egypta, a tím v průběhu kulturní historie staroegyptské medicíny je možné zachytit a pozorovat určité náznaky a jakési počátky cílené péče o duševně nemocné.

BABYLÓNIE

Obdobně jako společenské podmínky údolí řeky Nilu daly vzniknout kultuře staroegyptské, tak i údolí mezopotamské při středním Eufratu dalo svými podmínkami vzniknout říši babylonské, jejíž kulturní historie sahá svým počátkem na konec 3. tisíciletí a počátek 2. tisíciletí před našim letopočtem.

Babylonské lékařství vycházelo z učení o makrokosmu a mikrokosmu. Vše co se dělo na zemi, bylo jen odrazem toho, co se dělo na nebi.

Babylonské medicína vycházela dále z předpokladu, že žijící lidé se skládají z hmotného těla a nehmotné duše, která sídlí v těle po dobu života člověka.

Podstata tělesných chorob stejně jako chorob duševních byla uváděna v příčinný vztah se zlými duchy, kterých bylo tolik, kolik bylo tehdy známých nemocí.

Prostředníkem mezi nemocnými a bohy byl i v Babylónii kněz-lékař, který náboženským obřadem a modlitbami bohy usmiřoval a v zastoupení nemocného žádal aby bohové odpustili nemocnému jeho hříchy anebo jeho urážky bohů a sňali tak z nemocného trest, t.j. nemoc.

Důležitou součástí léčebného obřadu bylo obětování zvířete hněvajícímu se bohu. Kněz podle tvaru a změn na játrech obětovaného zvířete usuzoval jak na chorobu nemocného, tak na záměry a úmysly bohů, zda nemocného lze vyléčit či nikoli.

Pro psychiatrii a zdravotnickou péči o duševně choré nepředstavuje babylonské lékařství nějaký zásadní mezník a zdá se, že i v kulturní historii lékařství zemí tzv. starého Orientu nedosáhlo babylonské lékařství výše medicíny staroegyptské.

INDIE.

Při horním toku řeky Indu na území země Hinduš vznikla ve 3. tisíciletí př.n.l. kultura indická, o které můžeme říci, že představovala jakousi spojitou nádobu s kulturou staroegyptskou a mezopotamskou. V rámci této indické vzdělanosti dosáhlo i lékařství významného rozkvětu a výše.

O staroindickém lékařství se nám zachovaly zprávy v knihách světských a náboženských předpisů, zvaných *védy* (knihy vědění), z nichž převážná část byla nalezena roku 1890 v Mingai královským místodržitelem Bowerem.

Život člověka byl podmíněn existencí tří tělesných látek, a to vzduchu, hleny a žluče. Lidské tělo však obsahovalo ještě nehmotnou látku, kterou nebylo možné postihnout, ale na jejíž existenci poukazovalo lidské myšlení a lidský rozum.

Tělesné nemoci vznikají buď jako trest za hříchy spáchané v dřívějším životě a jako důsledek vtělení se dřívější duše do těla nemocného – anebo mohou vzniknout jako výsledek poruchy vzájemné rovnováhy tří základních tělesných látek.

Duševní nemoci naproti tomu jsou způsobovány nadpřirozenými silami, t.j. zlými duchy a démony, kteří jsouce rozezleni vstoupili do těla člověka a posedli jeho rozum.

Staří Indové rozeznávali několik forem duševních chorob. Staroindické lékařství zanechalo několik svérázných popisů duševních chorob, třebaže jejich vznik a podstata byly vysvětlovány posedlostí zlými démony. V nejstarší době chyběl zatím přirozený výklad uvedených psychotických syndromů, z nichž mnohé by nám dnes připomínaly manickou vzrušenost, amentně-delirantní stavy a syndromy připomínající schizofrenii.

Uvedení staroindičtí lékaři stanovili základní příčiny, z nichž mohlo vzniknout šilenství.

Byly to : nevhodná strava, porucha mísení vzduchu v těle, společná porucha mísení vzduchu se žlučí a hlenem v lidském těle, silná vzrušení, nezvládnutelné vášně a jedy vpravené do lidského těla.

V této etapě staroindického lékařství bylo léčení nemocí tělesných i duševních pokročilejší a od nadpřirozených zásahů se obracelo více a více k zákrokům přirozenějším.

V pozdější epoše staroindické medicíny tj. v době slavného lékaře Šušruty, byly duševní choroby již léčeny více s ohledem na možné příčiny, které je vyvolávají – třebaže náboženský ceremoniál nebyl opomenut a byl prováděn v chrámech přímo určených k léčebným účelům.

Léčba duševních chorob byla zaměřena k jejich odstranění a tak byly léčeny například lehkou dietou, projímadly a dávidly, cvičením v sebeovládání, studiem posvátných knih. Duševní choroba způsobená jedy byla neléčitelná a smrtelná.

Obecně se doporučovalo v průběhu léčení jednat s duševně chorými laskavě, vlídně a s porozuměním.. staroindičtí lékaři jako první použili léčby tzv. zlomem, pochopili význam a moc mluveného slova a psychoterapeutickou sílu vzbuzování kladných emocí u nemocného a zdůrazňovali lidský přístup k duševně chorému.

Zdá se, že právě v tom byl největší klad a přínos staroindické medicíny.

ČÍNA.

Čínská kultura a sní i medicínské vědomosti nebyly plodem pouze jediného věku, nýbrž procházely dlouhým dějinným společenským vývojem, z něhož každé období vtisklo čínskému lékařství svůj charakteristický ráz..

Stejně jako u národů starého Orientu, tak i v Číně se v lékařství silně uplatňuje náboženský kult. Především kněží jsou povoláni k tomu, aby léčili a uzdravovali nemocné, poněvadž jedině oni znají tajemná přání bohů a jsou prostředníky mezi nimi a člověkem.

Vidíme tedy, že zdravotnická péče o duševně choré byla ve staré Číně na stejné úrovni jako u starých Egyptanů, Babyloňanů, Indů, to je že lékařství bylo úzce spjato s náboženstvím.

Jestliže náboženství u jmenovaných národů tzv. starého Orientu bylo polyteistické, pak na monoteistickém náboženství Židů lze obdobně zjistit, že vývoj zdravotnické péče nedoznal podstatných změn a lékařství zůstalo i nadále v rukou privilegované třídy kněží – jen s tím rozdílem, že tito kněží vzývali pouze jediného boha, jehož představa tvořila základ světového názoru tzv. vyvoleného národa, tj. národa židovského.

IZRAEL.

Mezi Babylónií a Egyptem, v úrodném údolí řeky Jordánu založili si Židé – v době asi 1000 let př.n.l. – své království zvané Izrael.

V zachovaných historických dokumentech židovského národa se lze přesvědčit jak o stavu jejich lékařského vědění, tak o jejich postoji k výkladu podstaty a vzniku duševních chorob a jejich léčení. Bible a Talmud jsou v této souvislosti dokumenty mimořádné historické ceny a hodnoty. Pro psychiatrii jsou nanejvýš zajímavé a pozoruhodné popisy duševních chorob, které jsou uvedeny ve Starém zákoně.

V Davidově hře na harfu a v jejím příznivém léčebném efektu můžeme spatřovat snad první praktické použití muzikoterapie při léčbě duševně chorých vůbec.

Ve Starém zákoně je dále zmínka o halucinatorní poruše vnímání krále Balsazara: “V touž hodinu vyšli prstové ruky lidské a psali proti svícnu na stěně paláce královského, a král hleděl na částku ruky, kteráž psala.” (Kniha Danielova, kap. 5, odst. 5)

Jde o naprosto jasný popis zrakových halucinací a to halucinatorního vnímání částí těla, tj. píšící ruky. Vznik této zrakové halucinace může snad být vysvětlen okolnostmi, za nichž k této zrakové halucinaci došlo – tj. abusem alkoholu, což je také z příslušných odstavců Starého zákona naprosto přesvědčivé (Kniha Danielova, kap. 5, odst. 1,2,3,4)

Výklad podstaty a vzniku jak chorob tělesných, tak chorob duševních je jednoznačně podán ve Starém zákoně, a to v knize Deuteronomium, kap. 28, odst. 15,28, kde je naprosto jednoznačně tlumočeno, že každý, kdo nebude poslouchati výhradně svého jediného Boha-Hospodina, bude postižen za trest pomínutím smyslu – a po stránce tělesné nejružnějšími neduhy, vředy, souchotinami, nevyléčitelným svrabem a podobně.

Teprve až v Talmudu, židovském zákoníku a sbírce výkladů světských i náboženských nařízení, nacházíme názory zcela odlišné od údajů ve Starém zákoně.

Údaje uvedené v Talmudu svědčí již o určitých teoretických i praktických znalostech lékařství, a zejména duševní choroby nejsou již zde vykládány hněvem božím nebo jinou nadpřirozenou příčinou, nýbrž jsou vykládány a chápány humorálně, a léčit tyto choroby je oprávněn lékař, nikoliv kněz, třebaže může své léčebné zákroky posílit v jejich účinku také modlitbami za uzdravení nemocného.

Za samostatnou zmínku stojí, že epilepsie, zv. Shotch, je v Talmudu posuzována společně s chorobami duševními. Nanejvýš zajímavé je upozornění, že osoby trpící epilepsií anebo duševními chorobami nejsou – dle ustanovení Talmudu – zodpovědné za své činy, a proto nemohou být soudně stíhány a potrestány.

Tento názor, vyjádřený v Talmudu, představuje na svou dobu vysoce pokrokový právní předpis, k němuž se např. v evropském lékařství došlo teprve mnohem později.

Ovšem nesmíme zapomínat, že Talmud pochází z doby asi 500 let n.l., tj. z doby kdy v Jeruzalémě byla zřízena nemocnice určená výhradně pro duševně choré (založena kolem roku 490 n.l.) a kdy oblast Přední Asie byla již ovlivněna kulturou a vědou Řecka a Říma.

ŘECKO.

Ve svém nejstarším období se vyvíjelo lékařství a zdravotnická péče ve starém Řecku pod vlivem lékařství staroegyptského, babylonského aj. v době asi 1000 let př.n.l. bylo lékařství ve starém Řecku rovněž pod výhradním vlivem náboženství a otázky zdraví, nemoci a jejich léčení byly výsadní záležitostí bohů. Staří Řekové své bohy pouze více zlidštili, takže měli nejenom všechny, nýbrž i stinné stránky lidských povah a vlastností a od lidí se lišili jen svou mocí a nesmrtelností.

Starořecké eposy Ilias a Odyssea jsou nanejvýš důležité pro psychiatrii, poněvadž líčí nejenom fenomenologii duševních chorob na klasických postavách Ajaxe, Herkula, Oresta, Oidipa, Alcmaiona a jiných, jelikož podávají rovněž etiologický výklad vzniku duševních chorob a jsou pro nás dokladem pro tvrzení, že i u starých Řeků mohly duševní choroby vzniknout buď jako posedlost zlými duchy a démony, anebo jako trest a projev hněvu bohů.

Ani starořecká medicína se v nejstarším období svého vývoje nedovedla vysvětlit příčiny jak tělesných tak i duševních chorob jinak než poukazem na existenci nadpřirozené síly a bytosti.

Řekové však dlouho nezůstali v zajetí své medicínské mytologie. Počínaje 7. stoletím př.n.l. se začaly vytvářet a šířit nové přírodovědecké koncepce, které výrazně ovlivnily vývoj řeckého lékařství. Řečtí filozofové dovedli pozorovat a sbírat fakta, a dokonce experimentovat, přičemž filozoficky racionálně a konkrétně mysleli a přírodní jevy vysvětlovali v jejich souvislostech, oproštěni od nadpřirozeného náboženského myšlení.

Z této zcela nové filozofie a zcela nového způsobu myšlení vzešel i nový směr lékařského myšlení, oproštěný ode všech náboženských spekulací a jevící zřetelnou materialistickou linií.

Představitelem této doby je největší lékař řecké antické kultury a zakladatel vědeckého lékařství HIPPOKRATÉS (460-377 př.n.l.), jehož názory na vznik, podstatu a léčení nemocí tělesných i duševních dlouho nebyly předstiženy a jehož vědecká koncepce v lékařství dlouho přežívala, až do konce středověku.

Hippokratés svou koncepcí medicíny potřel mystické náboženské a nevědecké představy o člověku ve zdraví a nemoci, a příčinu chorob nehledal v nadpřirozených silách, nýbrž ve vnitřních, tj. humorálních podmínkách lidského života a ve vlivu vnějšího prostředí a zevních podmínek člověka.

Hippokratem vrcholí starořecké lékařství a doba jeho vystoupení, zvaná „éra Hippokratova“, představuje mezník, jenž nám dovoluje rozdělit starořecké lékařství na období předhippokratovské, tj. nevědecké a období pohippokratovské, čerpající z jeho vědeckého odkazu a dále jej rozvíjející.

Počínaje Hippokratem můžeme však již soustavněji sledovat vývoj zdravotnické péče o duševně choré a vývoj medicínského nazírání na duševní choroby vůbec, poněvadž teprve počínaje Hippokratem se počaly duševní choroby dostávat do okruhu lékařství a zdravotnické péče a začíná se objevovat materialistický aspekt při výkladu podstaty jejich vzniku.

V tom tkví Hippokratův význam pro psychiatrii, poněvadž vůbec poprvé bylo použito zásad vědecké medicíny – založené na klinickém pozorování a na principu indukce a redukce – při řešení problematiky duševních chorob, které poprvé počaly být vysvětlovány přirozeným, to je humorálním způsobem aniž by bylo třeba připisovat jejich vznik působením démonů, eventuálně božímu zásahu. Duševní choroby nebyl pro něj záhadou, nýbrž praktickou aplikací jeho učení do oblasti psychiatrické fenomenologie, za kategorického předpokladu, že jedině a pouze mozek je sídlem veškeré duševní činnosti, a to jak normální tak i chorobné.

Podle Hippokrata je mozek orgánem našeho poznání a přizpůsobování, mozkem myslíme, cítíme, slyšíme, mozkem rozeznáváme dobré a zlé, mozkem se radujeme a truchlíme.

Podle jeho humorální teorie je vznik duševních chorob závislá tom, která ze základních tělesných šťáv mozek zaplavuje a v nadbytku jím protéká. Je-li mozek zaplaven černou žlučí, pak vzniká duševní porucha projevující se smutkem, záдумčivostí, trdomyslností. Hippokratés tuto duševní chorobu nazval *melancholie*. Naproti tomu při zaplavení mozku žlutou žlučí vzniká duševní choroba jevící se neklidem, vzrušeností, vznětlivostí. Tuto duševní chorobu nazval Hippokratés *mánie*.

Vedle toho rozeznával ještě tzv. frenitis (jinak též parafrosyné) a parafrenitis. Obě tyto duševní choroby byly charakterizovány zmateností a vyskytovaly se v průběhu nějaké těžké tělesné choroby, především horečnaté. Lišily se od sebe pouze svým průběhem a vznikem. Náhle vzniklá, přechodná a krátce trvající zmatenost byla označována jako frenitis, a naproti tomu pozvolna vznikající, vleklá a dlouhotrvající zmatenost byla příznakem parafrenitidy.

Obě tyto duševní choroby uváděl v příčinnou souvislost se zaplavením mozku krví, a to buď po přehřátí mozku při horečce, anebo v důsledku *intoxikace mozku požitím jedovatých látek*.

Léčení duševních chorob přizpůsobil Hippokratés své humorální koncepci. Jeho hlavní terapeutickou zásadou bylo odstranit z těla nemocného nadbytek některé z hlavních čtyř tělesných šťáv.

Ve 2. století př.n.l. se stále více prohlubovaly styky Řeků s Římany, a tak stará řecká kultura, věda a s ní i řecké lékařství počaly pronikat do Říma. A tak slavná tradice řeckých lékařů, zahájená Hippokratem, kterou se trvalým způsobem řeční lékaři zapsali do kulturní

historie jako nejvyspělejší a nejuznávanější lékaři, ve 2. století př.n.l. přešla pozvolna do Říma, takže v podstatě lékařství antických Římanů bylo v podstatě lékařstvím řeckým.

ŘÍM.

Lékařství v antickém Římě spočívalo až do příchodu řeckých lékařů na nevědeckých základech. Vědecké lékařství převzali Římané od Řeků, takže zdravotnická péče antických Římanů byla v podstatě lékařstvím řeckým. To proniklo do Říma teprve ve 2. století př.n.l., kdy nastaly těsné styky Římanů s Řeky. Teprve od Asklepiadova příchodu do Říma, kolem roku 90 př.n.l., lze mluvit o počátcích vědeckého lékařství v Římě.

Asklepiadovy postřehy o duševních chorobách jsou nanejvýš pozoruhodné. Rozlišoval především akutní a chronické duševní choroby a poukázal na to, že delirantní stavy způsobené horečkou (frenitis), nemusí probíhat pouze pod obrazem psychomotorického neklidu a vzrušenosti, nýbrž také pod obrazem právě opačným, který nazval letargickým.

V léčbě duševních chorob byl Asklepiadés rovněž zcela původní. Především odmítal všechny omezovací prostředky a pouštění žilou, které pokládal dokonce za škodlivé. Dociloval uklidnění houpáním na visuté posteli ve světlé místnosti. Doporučoval dále sprchy, koupání, masáže a neustálé zaměstnávání nemocného. Celkem možno říci, že Asklepiadés byl zakladatelem soustavné a mnohostranné léčebné péče o duševně choré.

Zhruba na přelomu letopočtu se o shrnutí lékařských vědomostí v Římě zasloužil Celsus Cornelius (25 př.n.l. – 50 n.l.), který nebyl lékařem, nýbrž vzdělaným laikem a ve svém díle *De medicina libri octo* (O lékařství osm knih) zanechal příštím generacím encyklopedicky zpracovaný přehled lékařství, počínaje alexandrijskou lékařskou školou až po svou dobu.

V době Celsové je již zřejmý úpadek otrokářského zřízení klasického Říma a v lůně otrokářské společnosti římské říše vzniká křesťanství, které bylo náboženstvím otroků.

Křesťanství však záhy nabývalo na významu i pro historický vývoj lékařství, a to proto, že z náboženských důvodů vystupovalo jako nepřítel vědeckého lékařství, v němž vidělo součást „pohanské“ kultury, kterou bylo třeba odmítat a proti ní bojovat.

Pokud se týče duševních chorob, vycházelo křesťanství z předpokladu, že duševně chorý je buď *daimonixomenos* – posedlý démony, nebo *basanos*, to je trpící trestem za spáchané hříchy a rouhání. Vyléčení z duševní choroby bylo projevem lásky boží a božího usmíření.

V prvním století po změně letopočtu věnoval v Římě pozornost duševním chorobám významný stoupenec lékařské školy metodické Sórános (78-138 n.l.), který pocházel z Efesu v Malé Asii a v Římě působil téměř 40 let.

Duševní choroby rozdělil do tří skupin :

1. frenitis – akutní duševní onemocnění, doprovázené vždy horečkou a probíhající vždy pod obrazem buď značného psychomotorického neklidu a vzrušenosti, anebo letargicky, pod obrazem stuportu a katelepsie;
2. mánie – bezhorečnaté duševní onemocnění, přičemž jsou nemocní trvale nebo dočasně neklidní, vzrušení, mluví zmateně a vydávají se za bohy, řečníky, herce a jiné;
3. melancholie – bezhorečnaté duševní onemocnění, jeví se zádušnivou a trdnomyslnou náladou, nemocní jsou plačtiví, chtějí zemřít, nemluví, nejí.

Sórános předpokládal příčinu všech uvedených duševních chorob v nějakém tělesném onemocnění, které způsobuje buď „status strictus“, anebo „status laxis“ – podle Asklepiadovy koncepce.

Mezi příčiny, které mohou duševní choroby též vyvolat, zařazuje Sórános pracovní přepětí, zeslabení z přílišného krvácení při menstruaci, nadměrné požívání vína, poruchy zažívání a trávení, požívání jedovatých drog, duševní starosti.

Z hlediska zdravotní péče o duševně choré je Sórános zakladatelem lůžkového režimu v psychiatrii. Sóránův žák Caelius Aurelianus ve spise *De morbis acutis et chronicis* (O chorobách akutních a chronických) líčí Sóránovu organizaci léčby duševně chorých aktivní účastí na hraní divadla, na které navazovala diskuse nemocných, kteří líčili svoje potíže, navzájem se snažili objasnit jejich příčinu a vznik a navzájem se posilovali v důvěře ve vyléčení (**skupinová psychoterapie**).

Další z římských lékařů, který se soustavně věnoval chorobám duševním byl Aretaios, původem z Kappadokie, který v Římě působil v letech 100 – 150 n.l. zajímavý a cenný je jeho postřeh týkající se psychotické osobnosti lidí, kteří později onemocněli mánii nebo melancholií. Všiml, že osoby, které mají sklon k mánii bývají od narození vznětlivé, prudké, lehkomyšlné a bezstarostné povahy; naproti tomu osoby s povahou ustrašenou, starostlivou, vážnou a úzkostnou bývají náchylné ke vzniku melancholie. Od mánie a melancholie Aretaios diferenciatně odlišil ty duševní choroby, které vznikají z nadměrného pití vína, požívání jedů, vynechávání periody u žen či při horečkách.

Galénem končí dějiny římského lékařství. V psychiatrii svým eklekticismem a promícháním Hippokrata a Platóna vytvořil spíše zmatek a mnohé jeho závěry mají cenu čistě teoretickou a akademickou. Dále je nutno přiznat, že Galénos zkreslil medicínu dřívějších klasiků podle toho, jak se stavěl k té které sporné otázce, zda dřívějšího autora chválil, nebo jej haněl.

BYZANTSKÉ LÉKAŘSTVÍ

Kolem roku 365 n.l. se římská říše rozpadla na d'va státní útvary: říši západořímskou, s hlavním městem Římem, a říši východořímskou (byzantskou) s hlavním městem Konstantinopolí (Cařihradem)

Západořímská říše zanikla roku 476 n.l. Pro západní Evropu s ní současně zaniká i tradice antické vědy a vzdělanosti.

Nejvýznamnějšími osobami byzantského lékařství Oreibasios, Áetios z Amidy, Alexandros z Trellesu a Paulos z Aigíny; všichni byli kompilátory a ve svých spisech tlumočili názory Hipokratovy, Aretaiovy a Galénovy.

Byzantské lékařství nám však zanechalo odkaz nad jiné cenný, a to počátky lůžkové péče o duševně choré.

Z původních nocleháren pro onemocnělé cizince a poutníky (xenodochion) a z místností vyhrazených pro domácí obyvatelstvo s staré nemocné občany (nosokomion) vznikaly jakési nemocnice, kam docházel již i lékař. Při těchto nemocnicích byly duševně nemocným vyhrazeny zvláštní místnosti, tzv. morotrofiony, což byly v podstatě první azyly pro ošetřování duševně chorých.

V Cařihradě bylo zřízeno první Morotrofion kolem roku 400 n.l. Spolu s azylem pro duševně choré, založeným roku 491 n.l. v Jeruzalémě, bezesporu představují první instituce vůbec, věnované lůžkové zdravotnické psychiatrické péči.

ARABSKÉ LÉKAŘSTVÍ

Dobytí byzantské Alexandrie Araby roku 640 n.l. při němž došlo ke zničení alexandrijských knihoven a muzeí znamenalo nesmírnou škodu pro východořímskou kulturu.

Avicenna (980-1037) byl nesporně největším, ale též posledním arabským lékařským intelektuálem, jímž vyvrcholila arabská medicína na islámském východě.

Nejdůležitějším lékařským dílem Avicennovým je *Kánon medicíny*, v němž shrnul a systematicky uspořádal všechny tehdejší lékařské vědomosti a jenž byl po dlouhá staletí zdrojem lékařského vědění. Duševní poruchy jsou Avicennu výrazem poškození mozku nebo jeho komor.

Arabské lékařství má trvalý význam pro rozvoj nemocniční zdravotnické péče, a to nejen pro tělesně nemocné, nýbrž i pro duševně choré.

Arabská kultura a arabské lékařství se však po dlouhá staletí uplatňovalo v Evropě, a to zprostředkovaně přes Iberský poloostrov. Ve Španělsku vznikala kulturní a lékařská centra (Cordoba, Granada, Sevilla). Roku 1236 padla Cordoba a arabské impérium se počalo rozpadat.

Použitá literatura : Eugen VENCOVSKÝ: Psychiatrie dávných věků, Univerzita Karlova, vydavatelství Karolínium 1996

KNIHOVNIČKA

připravil Miloš VANĚČEK

Petr SAK : **PROMĚNY ČESKÉ MLÁDEŽE**

Publikace je určena několika okruhům čtenářů. Především je určena odborníkům pracujícím s mládeží. Jedná se o pedagogické pracovníky zařízení pro volný čas, učitelé všech stupňů, pracovníky pedagogicko psychologických poraden, pracovníky v oblasti sociální prevence, vyšetřovatele, policisty, soudce, pracovníky vězeňství, a náboženských organizací. Druhý okruh představují vědeckovýzkumní a pedagogičtí pracovníci vysokých škol, pro které představuje publikace širokou poznatkovou základnu a teoreticky konceptuální rámec. Publikace je však určena i rodičům, kteří chtějí pochopit svět svých dětí. V neposlední řadě je publikace určena vysokoškolským studentům.

Cílem autora bylo neomezit se v souvislosti s mládeží na jedno téma, ale využít databáze třiceti empirických sociologických výzkumů a podat čtenáři relativně ucelený obraz stavu a vývoje současné české mládeže.

Vydalo nakladatelství PETRKLÍČ v roce 2000, ISBN 80-7229-042-8, cena 250,- Kč

Igor ŠKODÁČEK : **TOXIKOMÁNIA DETÍ A MLADISTVÝCH NA SLOVENSKU**

Jedná se o monografii popisující drogovou scénu na Slovensku. Týká se populace nejohroženější a nejcitlivější – dětí a mládeže. Kniha prezentuje výsledky víceleté práce Kliniky dětské psychiatrie v Bratislavě. Při solidním literárním přehledu o problematice poskytuje velký objem vlastních výzkumných nálezů, které jsou předloženy v mnoha tabulkách a dobře zpracovaných grafech.

Vydal SAP – Slovak Academic Press, spol s.r.o. v Bratislavě v roce 1999,
ISBN 80-88908-40-X

Paul STAMETS : **HALUCINOGENNÍ HOUBY SVĚTA**

Tento průvodce je jedinečným příspěvkem k literatuře o houbách všeobecně a o psychoaktivních houbách zvláště. Paulů Stamets shromáždil o houbách, které obsahují psilocybin, velké množství podrobných informací, a to jak textových, tak obrazových. Údaje o tolika druzích hub, včetně druhů nových nebyly dosud obdobným způsobem zveřejněny. Kdokoliv se o tyto zvláštní produkty přírody zajímá, ať se jedná o houbaře, vědce nebo budoucího uživatele, najde v této knize neocenitelný zdroj informací.

/úvodní odstavec předmluvy Andrewa Weila/

Vydalo nakladatelství a vydavatelství VOLVOX-GLOBATOR v roce 2000,
ISBN 80-7207-394X,

Ernest Bosc de VÉZE : **HAŠIŠ - LÁTKY PSYCHICKÉ A MAGICKÉ ROSTLINY**

Kniha byla napsána v roce 1894, toto je její třetí opravené a doplněné vydání z roku 1906. poskytuje zasvěcený pohled do historie užívání rostlin a látek měnících vnímání, magických praktik, lidových zvyků a poznatků tehdejší vědy, doplněný bohatými citacemi antických pramenů.

Nejdříve se rozsáhle pojednává o hašiši. Poznáme jeho dějiny, různé druhy konopí, hašišové přípravky, jejich účinky a necháme se zavést do cařihradských pelechů, kde se kouří hašiš. Dále se pojednává o různých uspávacích rostlinách, zejména opiu, jeho přípravě, využití, účincích a následcích nemírného užívání, a dovíme se, co je dryák. Také popíšeme

uspávací, ale ve větších dávkách prudce jedovaté rostliny, jako bolehlav, náprstník a lilkovité druhy. Kapitola o morfiu a morfinománii se zabývá novými umělými slastmi, kterým lidé propadali s dosud nebývalou vášní. Pojednává nejen o morfiu, ale i éteru, chloralu, kokainu a také o kávě a čaji. Poslední kapitola o magických rostlinách jako je sporyš, vlaštovičník, jmelí, čemeřice, lilie, henna, chrpa, mandragora a další se zabývá jejich použitím nejen v magii, ale k léčení. Kniha je doplněna herbářem rostlin, o jejichž užívání se zde pojednává, přehledným rejstříkem a obsahuje 217 ilustrací.

Vydalo nakladatelství a vydavatelství CLINAMEN v roce 2000, ISBN neuvedeno

Christian RÄTSCH: **KONOPÍ JAKO LÉK**

Jako zdroj vláken či jako potrava a pochutina se konopí kulturně využívá již šest tisíc let, stejně záhy však byly rozpoznány i jeho četné medicínské kvality. Pevné místo zaujímalo ve faraónské, asyrské, antické, islámské i středověké medicíně. Vysokému uznání se i dnes těší zejména ve východoasijském léčitelském umění. Čínská a tibetská medicína si cení jeho euforizujících, antidepressivních vlastností, ájurvéda je chválí jako všestranný lék a afrodiziakum. Tuto rostlinu však k léčebným účelům využívali i naši germánští a keltští předkové. Používala ji i Hildegarda z Bingenu stejně jako Samuel Hahnemann, zakladatel homeopatie. Moderní medicínské a farmakologické výzkumy nyní dřívější a etnobotanické aplikace konopí ověřovaly a z větší části potvrdily. Kniha odráží dějiny a význam konopí v různých medicínských systémech a učeních a nabízí množství praktických aplikací a receptů.

Vydalo nakladatelství a vydavatelství VOLVOX GLOBATOR v roce 2000,
ISBN 80-7207-391-5